Afz.: Koninklijke Heemkring Hoghescote vzw
Van Paesschendreef 3, 2950 Kapellen
Nr. 4 - Driemaandelijks - December 2026
58e jaargang

50
1968-2018

Afgiftekantoor:
Kapellen Centrum - P 806083

bpost
PB-PP
BELGIE(N)-BELGIQUE

't Bruggeske

RENOVATI

Algemene verbouwingswerken en totaalrenovaties

Wij zijn een jong dynamisch bedrijf gespecialiseerd in woningrenovaties en/of verbouwingen van bijvoorbeeld vloeren, gevels, centrale verwarming, badkamers, keukens, dakwerken, terrassen, elektriciteit en sanitair. En dit met oog voor detail, duurzaamheid en kwaliteit.

Contacteer ons gerust voor een vrijblijvende offerte of bijkomende inlichtingen...

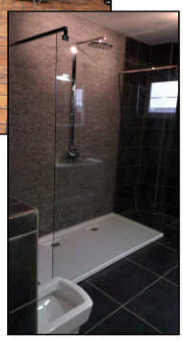

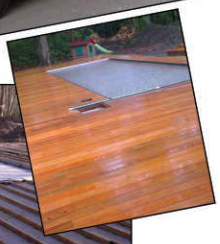

Philippe Spethstraat 41, 2950 Kapellen

Tel: 0479 34 00 79 ■ Mail: info@renovati.be

CB ChristopheBruyneel
Uitvaartverzorging

Heeft u vragen?
Mail ons gerust: info@christophebruyneel.be
Overlijden? Bel dag en nacht, 03 336 14 33

Website: www.christophebruyneel.be

Onze nieuwe aula kan gebruikt worden voor plechtigheden en grote begroetingen.

Dorpsplein 30 – 2950 Kapellen (uitvaartwinkel, open op afspraak)
Kapelsesteenweg 639 – 2180 Ekeren-Mariaburg (funerarium, aula en kantoren)
Heidestatiestraat 30a – 2920 Kalmthout (uitvaartwinkel, open op afspraak)
Ertbrandstraat 269 – 2950 Putte-Kapellen (etalages, contactadres)
Markt 43 GLV – 2940 Hoevenen (uitvaartwinkel, open op afspraak)

Colofon

Verantwoordelijke uitgever:
André De Vleeschouwer
Tel: 03 605 79 89

Redactie en vormgeving:
Linda Boudewijns
Hugo De Hoon
André De Vleeschouwer
Flor Van Hoof

Copyright Koninklijke Heemkring Hoghescote vzw Kapellen.
Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van het door hem/haar ingezonden artikel.

Foto's in deze uitgave komen uit het archief van Koninklijke Heemkring Hoghescote vzw, tenzij anders vermeld.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, openbaar gemaakt of gereproduceerd door middel van fotokopie, druk of op andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ledenblad 't Bruggeske wordt 4 x per jaar aan elk lid van Kon. Heemkring Hoghescote vzw toegezonden.

Lidmaatschap:
€ 12 - gewoon lid / € 25 - erelid.
Dit bedrag kan worden overgemaakt op onderstaande rekening met de vermelding 'Lidgeld, naam en adres'.

Losse nummers van 't Bruggeske, voor zover nog in voorraad, zijn te verkrijgen op het redactieadres tegen € 5 per exemplaar.

Contactgegevens:

Koninklijke Heemkring Hoghescote vzw
Van Paesschendreef 3, 2950 Kapellen
O-nr.: BE 0409 968 421
E-mail: info@heemkring-hoghescote.be
https://www.heemkring-hoghescote.be
Bankrekening: BE18 4137 2050 7165

QR-code naar onze website

Onze Facebookpagina: Koninklijke Heemkring Hoghescote

In dit nummer:

2 **Uw lidgeld 2027**
André De Vleeschouwer

3 **Activiteiten**
- Initiatie stamboomonderzoek - door Paul D'Aubioul
Het bestuur van Hoghescote

4 **Uit onze bibliotheek**
Hugo De Hoon

5 **Overzicht van onze activiteiten in 2026**
Het bestuur van Hoghescote

9 **De Franse republikeinse kalender**
Hugo De Hoon

12 **100 jaar Bouwbedrijf J. Valckenborgh**
Hugo De Hoon

14 **Reacties van lezers**
Van de redactie

15 **Canon van Kapellen 750 jaar**
- Kapellen onder vreemd bewind
Hugo De Hoon

20 **Persoonsgebonden straatnamen**
Van Haeftenlaan
Etienne Vermeulen

28 **Het kasteel San Salvador en zijn bewoners**
François Blanckaerts

Op de cover:
Deze afbeelding verpersoonlijkt Pluviôse (de 'regenmaand'), de vijfde maand van de Franse republikeinse kalender.

- Kunstenaars: Ontwerp door Louis Lafitte, gravure door Salvatore Tresca (ca. 1793–1794).

- Voorstelling: Een versluierde vrouwelijke allegorie met waterkruiken, wat symbool staat voor de hevige regenval in januari–februari.

- Onderaan: Astronomische gegevens en een kort gedicht over de winter en het sterrenbeeld Waterman.

Uw lidgeld 2027

Het bestuur van Hoghescote

Wacht niet om uw abonnement nu te hernieuwen

Beste leden,

Het jaar 2026 nadert zijn einde. Zoals u kan zien in bijgaand artikel waren er vele activiteiten, van wandelingen tot bezoeken. Mede dankzij uw steun zullen we ook in 2027 een interessante waaier van diensten aanbieden. Waaronder vier mooi verzorgde nummers van ons blad ''t Bruggeske', met boeiende artikels over onze gemeente en haar inwoners.

2027 wordt voor Kapellen een heel bijzonder jaar. Het oudst bekende geschrift over Kapellen-centrum dateert uit 1277. Volgend jaar is dus een jubileumjaar. In ons tijdschrift gaan we veel aandacht besteden aan de lokale geschiedenis. Niet te missen dus.

Als lid kan u tegen gunstvoorwaarden deelnemen aan onze activiteiten. In een aangename omgeving kan u opzoekingen verrichten, ondersteund door een gemotiveerde bestuursploeg. We breiden onze archieven verder uit en houden ze beschikbaar voor iedereen die er onderzoek wil verrichten. Want één ding is zeker: we zijn er voor onze leden.

Dankzij de computer en het internet kunnen we vragen via e-mail snel beantwoorden. U kunt zelf ook al heel wat informatie op onze website vinden (zie hieronder bij 'Wist u dat...'). Daarnaast zijn we actief op Facebook. Toch willen we het persoonlijke contact niet verwaarlozen. Om u zo goed mogelijk te helpen, werken we daarvoor het liefst op afspraak.

De feestdagen komen dichterbij, en dus ook uw herabonnering. In deze moeilijke dagen zijn we erin geslaagd om het lidgeld ook dit jaar weer **ongewijzigd** te laten, ondanks gestegen kosten van papier, drukwerk en vooral de posttarieven.

Lidgeld 2027:

€ 12,- Per gezin
€ 25,- Steunend erelid

Gelieve bij uw overschrijving de **mededelingen** zoveel mogelijk in te vullen: 'Lidgeld 2027, uw naam en lidnummer'. Het lidnummer vindt u op het etiket van uw Bruggeske, zie de **rechterbovenhoek**.

U mag het bedrag overschrijven op onze bankrekening BE18 4137 2050 7165 op naam van Kon. Heemkring Hoghescote vzw. Uiteraard kan u ook contact opnemen met onze bestuursleden. Betaling in ons lokaal in de Hoeve Van Paesschen aan het Marktplein tijdens een van onze openarchiefdagen blijft mogelijk. Wacht niet, stel het niet uit tot morgen, **doe het nu meteen**.

Met vriendelijke groeten, nog een prettig jaareinde en tot weldra op één van onze activiteiten.

Wist u dat... u heel wat opzoekingen kunt doen van thuis uit?

Catalogi met meer dan 2000 artikelen in 't Bruggeske en Hobonia, alsook met onze boeken.
Consulteer ze, alsook de tijdschriften zelf (tot 5 jaar geleden).

Hebt u nog vragen? Stel ze gerust, we zijn er voor u.

https://www.heemkring-hoghescote.be/tijdschrift
https://www.heemkring-hoghescote.be/opzoekingen

Initiatie stamboomonderzoek

Wie zijn uw voorouders?

Vrijdag 5 februari 2027

Het bestuur van Hoghescote

Op vrijdag 5 februari geeft Paul D'Aubioul, een ervaren medewerker van Familiekunde Vlaanderen, de voordracht 'Praktische gids voor stamboomonderzoekers'. Tijdens de voordracht komen alle mogelijke bronnen aan bod die helpen bij de zoektocht naar uw voorouders. Speciale aandacht gaat naar de plek waar u juist moet zoeken om deze documenten te vinden. U maakt kennis met de nieuwste zoeksystemen, zoals Agatha, Octopus, Orca, enz...

Of u nu net begint met stamboomonderzoek of als ervaren genealoog zoekt naar dat ene ontbrekende puzzelstukje: deze sessie biedt nuttige inzichten voor iedereen.

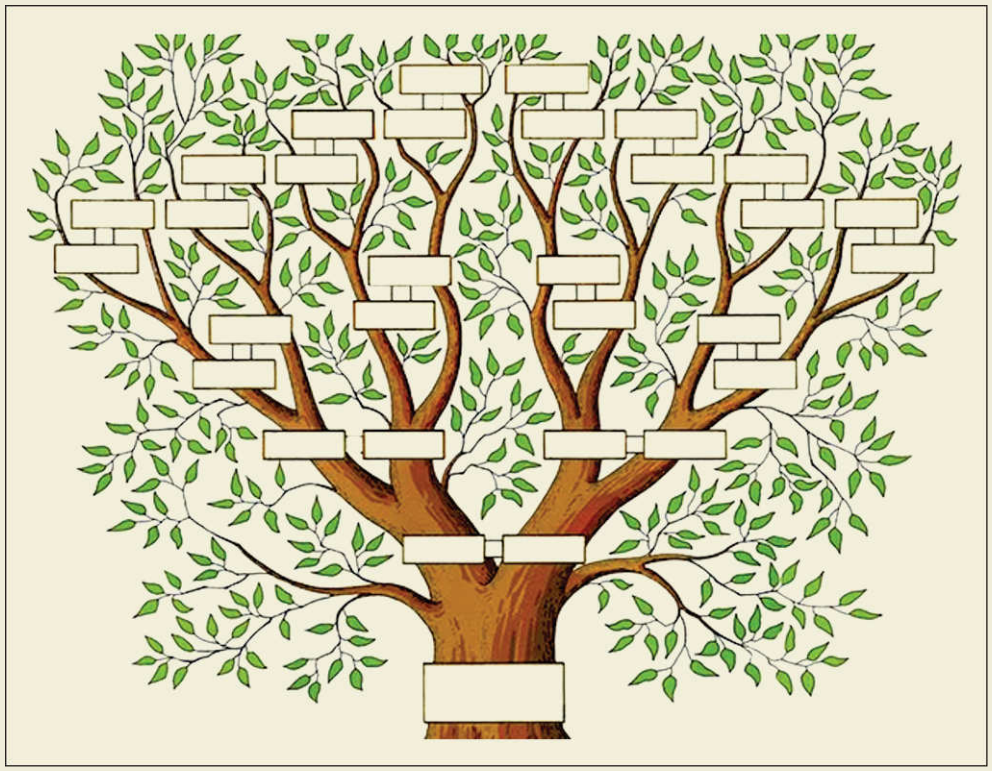

Wie zijn mijn voorouders, mijn antecedenten?

Praktische info:

Wanneer: Vrijdag 5 februari 2027 - 14.00 uur

Waar: Ons lokaal - Erfgoedcentrum Hoeve Van Paesschen

Bijdrage voor de kosten: € 3 voor leden, € 5 voor niet-leden, inclusief een drankje

Inschrijven is VERPLICHT vóór 25 januari via e-mail: info@heemkring-hoghescote.be met vermelding van het aantal deelnemers. Voor meer uitleg kan u bellen naar 03 605 79 89.

Opgelet, het aantal inschrijvingen is beperkt.

Na onze bevestiging verwachten we **binnen de 5 dagen** uw betaling op rekeningnummer **BE18 4137 2050 7165** van **Koninklijke Heemkring Hoghescote vzw**, met vermelding van **'Initiatie stamboomonderzoek, uw naam en adres of lidnummer'** en het **aantal personen'**.
De volgorde van betaling bepaalt uw deelname.

Uit onze bibliotheek... ook voor u interessant?

Hugo De Hoon

Het verzet 40-45

Bij de 'Heemkring Molengalm' uit Stabroek werd, in een speciaal nummer van hun tijdschrift, uitgebreid aandacht besteed aan het verzet in Putte en de rol van een verzetsgroep in Zandvliet. Auteur **François Lenaerts** duikt in de geschiedenis van verzetsgroepen, ontsnappingsroutes en individuele verhalen van verzetslui uit de regio. Want, zoals hij in zijn voorwoord aangeeft: *'In de kleine gemeenschap die Putte was, zijn – net als in honderden andere dorpen en gehuchten – mensen opgestaan tegen de bezetter. Velen hebben het met hun leven moeten bekopen. De vervolging door de Duitsers en hun collaborateurs was immers nietsontziend'*.

Specifiek richt hij de aandacht op 'verraad en ondergang van het verzet te Putte' en 'de rol van de verzetsgroep Zandvliet' tijdens WO II. In Putte ligt de nadruk op de groep 'Schuiloord', eerst onderdeel van het 'Belgisch Legioen' en de 'Nationale Koninklijke Beweging', en later van het 'Geheim Leger'. Onderpastoor E.H. Vincent Mercier was trekker en medestichter van de groep, die onder de leiding stond van Gerard Boyart uit Ekeren. De groep in Zandvliet was onderdeel van de 'Nationale Koninklijke Beweging' en kwam in het oog van de Duitse bezetter bij de redding van een Amerikaanse piloot in de Zandvlietse schorren.

De ontsnappingsroutes, met onder meer in het Nederlandse gedeelte van de grensgemeente de 'Van Niftrikroute', de 'Komeetlijn' van de Brusselse Andrée ('Dédé') de Jongh, die instond voor transport van gestrande piloten, burgers en Joden over de Pyreneeën en later de 'Operatie Marathon' van het Britse leger, met opvangplaatsen in de Ardennen en Frankrijk, komen aan bod.

In een uitgebreid overzicht worden de individuele betrokkenheid van verzetslui én hun wedervaren tijdens de oorlog weergegeven. Dan hebben we het over Alfons en Frans Andries, Celine Bastijns, Gerard Boyart en echtgenote Maria Van Lommel, Jef Broekhuijsen, Louisa Costermans, Guy De Lhoneux, Albert Dingemans, Frans en Felix Hardies en echtgenote Alberta Nolmans, wielrenner Frans Hotag, Gerard Jacobs en dochter Mariette, Renatus Laureijssen, Vincent Mercier, Constant en Alfons Swinnes, René Trimpe, Karel Van Gompel en Frans Wouters. Voor velen eindigde hun verzetsavontuur in één van de concentratiekampen in Duitsland, anderen overleefden het en keerden terug na de oorlog. Voor het verhaal van E.H. Mercier, Gerard Boyart en Maria Van Lommel werd ruim geput uit het boek 'De beul is dood' van Gerard Boyart. Zie ook 't Bruggeske september 2025.

Het voorgestelde boek kan in de bibliotheek van onze heemkring geconsulteerd worden.

Welkom op onze openarchiefdagen!

Erfgoedcentrum Hoeve Van Paesschen - Van Paesschendreef 3, 2950 Kapellen

Elke derde dinsdag van de maand van 10.00 tot 12.00 uur, behalve op feestdagen en in juli en augustus. Andere dagen mogelijk na afspraak.

Overzicht van onze activiteiten in 2026

André De Vleeschouwer

We blikken even terug op een lange rij activiteiten in 2026, naast onze maandelijkse openarchiefdagen: voordrachten, wandelingen en diverse bezoeken voor onze leden en andere geïnteresseerden.

Bezoek aan de Sint-Jacobuskerk in Kapellen
We openden het activiteitenjaar op zondag 25 januari met een bezoek aan onze eigen Sint-Jacobuskerk. Twee bekwame gidsen leidden ons door dit prachtige gebouw met een rijk patrimonium — een van de oudste gebouwen in Kapellen — en langs de oude grafzerken rondom de kerk.

Het koor dateert uit de veertiende eeuw, het laatgotisch hoogkoor en de kruisbeuk uit de vijftiende en de zestiende eeuw. Bekende beeldhouwers uit de bloeiperiode van Antwerpen, onder meer vader en zoon Kerricx[1], leverden prachtige kunstwerken in barokstijl zoals de preekstoel en de troon van Onze-Lieve-Vrouw. Er zijn de obiits en de vele gebrand-

Gidsbeurt in de kerk, nabij het Mariabeeld op de troon

schilderde glasramen. De kerk ligt op de pelgrimsroute naar Compostela (2140 km). Hiervan getuigt de bronzen Sint-Jacobsschelp in het portaal.

Recent werden het Mariabeeld en de troon grondig gerestaureerd. Met een plechtige wijding op 25 oktober keerde het beeld terug naar zijn troon.

Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap
Op vrijdag 13 februari werden we opgewacht in deze unieke bibliotheek in Antwerpen. In haar honderdjarige bestaan bouwde ze een rijke weten-

Een boeiende toelichting rond oude geschriften

schappelijke collectie op over de geschiedenis van christelijke vroomheid, spiritualiteit en mystiek in de Nederlanden. Ze is erkend als erfgoedbibliotheek door de Vlaamse overheid. Het Ruusbroecgenootschap werd in 1925 als een onafhankelijke stichting van de Vlaamse jezuïeten opgericht.

Tijdens de rondleiding vernamen we de ontstaansgeschiedenis en zagen we de hoogtepunten uit de verschillende collecties: enkele middeleeuwse handschriften (fragmenten), incunabelen, een erkend 'Vlaams Topstuk', oude drukken, devotieprenten en relieken, plaatsgebonden en andere stukken, ook uit onze eigen omgeving.

Lezing over Spoorlijn 12 door Paul Witters
Na een grondig onderzoek brachten Louis van den Buijs en Paul Witters recent het boek uit 'Waar lijn 12 haar sporen achterliet… en een nieuwe tijd voorbijkwam'. Op donderdag 26 maart bracht Paul Witters in 'den Biz' een presentatie over de vele aspecten van Spoorlijn 12 in de regio van Ekeren tot Essen. Hij nam ons op een boeiende manier mee in de resultaten van hun onderzoek.

Paul Witters
Uit Heide vertelt van 8 maart

26 juni 1854 markeerde de start van de spoorlijn tussen Antwerpen en Rotterdam via Essen en Roosen-

[1] *Willem Kerricx de Oude (°Dendermonde 1652 – †Antwerpen 1719)*
Willem Ignatius Kerricx de Jonge (°Antwerpen 1682 - †Antwerpen 1745)

daal. Het gebruik van de trein was toen een statussymbool. Zelfs koning Leopold II gebruikte geregeld de trein om naar de golfclub in Kapellenbos te reizen. De spoorlijn had een enorme invloed op het landschap van Ekeren tot Essen, met de komst van kastelen en buitenverblijven voor rijke Antwerpenaren.

Overwegen werden bediend door bareelwachtsters, hoofdzakelijk vrouwen, die vaak weer en wind moesten trotseren om de overweg te bedienen. Dit leverde meerdere ontroerende verhalen op.

Tentoonstelling 'Caritas en Ars Medica'
Met dit bezoek op vrijdag 22 mei kregen we een unieke blik op de medische geschiedenis van Antwerpen. De tijdelijke tentoonstelling 'Caritas en Ars Medica', onderdeel van het gerenommeerde Lambotte Museum, illustreerde de nauwe band tussen liefdadigheid (Caritas) en de kunst van het genezen (Ars Medica) door de eeuwen heen. Het Lambotte Museum is vernoemd naar de Antwerpse chirurg Albin Lambotte (1866-1955), grondlegger van de moderne osteosynthese (het operatief herstellen van botbreuken).

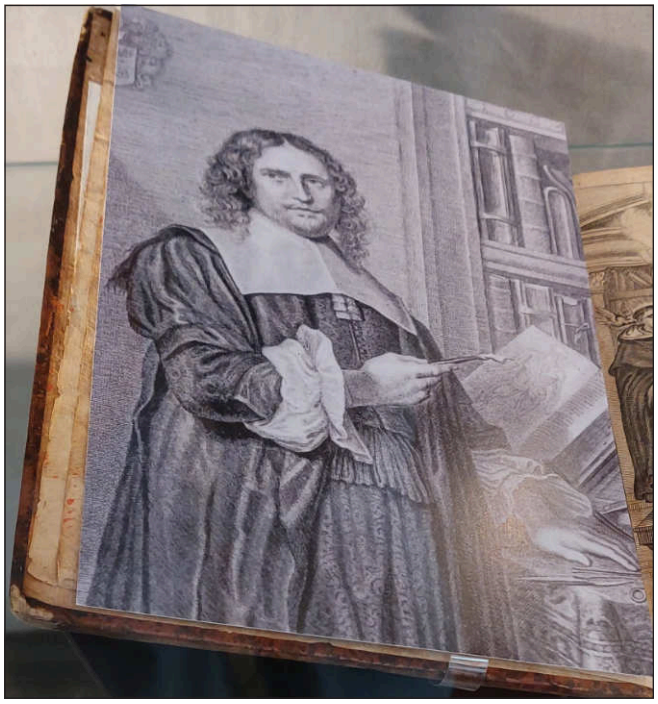

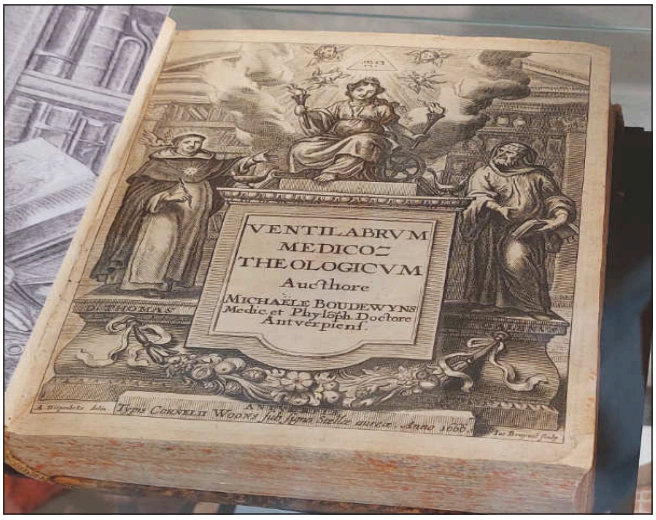

Michiel Boudewijns (1591-1681), lid van het Collegium Medicum van Antwerpen, en zijn Ventilabrium medico-theologicum Antwerpen, 1666 (Privé-Verzameling)

We zagen unieke medische instrumenten, historische documenten en kunstwerken die het verhaal vertellen van de Antwerpse ziekenzorg. Van de religieuze ziekenverpleging in de vroege hospitalen tot de wetenschappelijke doorbraken van de moderne geneeskunde.

Lentewandeling 'De Oude Gracht'
Ook dit jaar stond de traditionele wandeling weer op het programma, dit op zondag 31 mei. Ruim honderd deelnemers en vijf gidsen waren aanwezig. Overal waren bloemen in vele kleuren, verrassende zichten, het boothuis, het kapelletje, de paarden van Scapa, de boerderij, het kaaskot. Kortom, zoals altijd was de wandeling meer dan de moeite waard, altijd weer verrassend.

Heerlijke wandeling doorheen bos, wei en bloemen

Fort Ertbrand: een stille getuige in Kapellen
Op zaterdag 18 juli stond Fort Ertbrand op het programma. Gelegen op de grens van Kapellen en Putte, werd het fort gebouwd tussen 1908 en 1912 als onderdeel van de buitenste verdedigingsgordel rond Antwerpen: de Hoofdweerstandstelling. Het fort moest de vitale spoorlijn naar Nederland en de invalsweg via de Kapellensteenweg beschermen tegen een vijandelijke opmars. Het betonnen bolwerk is een prachtig voorbeeld van de overgang naar moderne vestingbouw aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog.

Tijdens de rondleiding

Vandaag is het fort eigendom van de Vlaamse Overheid en wordt het beheerd door Natuurpunt Antwerpen Noord & Kempen. Het fortdomein is, net als bij de andere pantserforten, goed geïntegreerd in het landschap. Het is uitgegroeid tot één van de belangrijkste overwinteringsplaatsen voor vleermuizen in Vlaanderen.

Vrijwilligersfeest

Naar jaarlijkse gewoonte zette Koninklijke Heemkring Hoghescote haar vrijwilligers in de bloemetjes. Op donderdag 23 juli werden zij, samen met hun partner, uitgenodigd in het 'Kasteel van Kapellen' (Starrenhof). Na een warme ontvangst met aperitief kregen we van kasteelvrouw Caroline een inspirerende rondleiding over de reeds uitgevoerde renovaties, waarna een heerlijk buffet volgde. Wat hebben we allen genoten van deze prachtige dag. Een welgemeende dank aan alle vrijwilligers.

Rondleiding, in de nieuwe kapel van het kasteel

De Slag bij Ekeren in 1703
Een vergeten veldslag in onze achtertuin

Op een luchtige wijze bracht Luitenant-kolonel Danny Snelders ons op donderdag 8 oktober in 't Kerkske een uiteenzetting over een vergeten veldslag, op basis van historische feiten. De 'Slag bij Ekeren', op

Lt.-kol. Danny Snelders (rechts) en André De Vleeschouwer

Luisterend publiek in 't Kerkske

30 juni 1703 tijdens de Spaanse Successieoorlog, werd bevochten tussen een Nederlandse strijdmacht van 12.000 man en een Frans leger van 25.000 man. Recent gaf Danny Snelders een boek uit over de 'Slag bij Ekeren'.

De opmars van de Nederlandse strijdmacht was een stap in het grote plan van de geallieerden om Antwerpen in te nemen. Zij werden bij Ekeren verrast door de Fransen, die erin slaagden hen te omsingelen. Door koelbloedig optreden van Frederik Johan van Baer konden de Nederlanders uit de omsingeling ontsnappen naar Fort Lillo en zo de totale vernietiging voorkomen.

Herfstwandeling 'De Oude Gracht'

Traditioneel organiseren we een herfstwandeling in domein 'De Oude Gracht' in Hoogboom. Dit prachtige parkdomein laat ons al vele jaren toe een lenteen een herfstwandeling te maken, begeleid door ervaren gidsen. Dit jaar gebeurde dit op zondag 25 oktober. Stormweer twee dagen tevoren bedreigde deze wandeling. Toch kon ze doorgaan, een oktoberdag met matige bewolking, een stevige wind, een streepje zon, maar geen regen, volop herfstsfeer.

Een groepje luistert aandachtig naar de gids

Elke keer zijn er weer verrassingen. In een prachtig kader vertelden de gidsen over de geschiedenis van het domein, over de familie Bunge en over de rol van het park tijdens beide wereldoorlogen.

Het is nu begin december. Zoals u kan zien was 2026 een geslaagd jaar, en meestal hadden afwezigen ongelijk. Rest me nog om aan al onze leden een feestelijk jaareinde en een mooie start voor het nieuwe jaar 2027 te wensen.

Eindejaar...
de perfecte tijd om iemand, of uzelf, een goed boek kado te doen.

'Cappellen in den Grooten Oorlog'
door Marc Brans, Jan Ingelbrecht, Ludo Mertens, Patrick Seiffermann, Roger Van den Bleeken.

Uniek boek over het leven in onze eigen gemeente Kapellen (en het geïsoleerde Putte) tijdens de Eerste Wereldoorlog 1914-1918.

320 bladzijden vol met boeiende informatie.
24 x 17 cm.

Te koop voor **€ 28**
via e-mail aan info@heemkring-hoghescote.be

De Franse republikeinse kalender

Hugo De Hoon

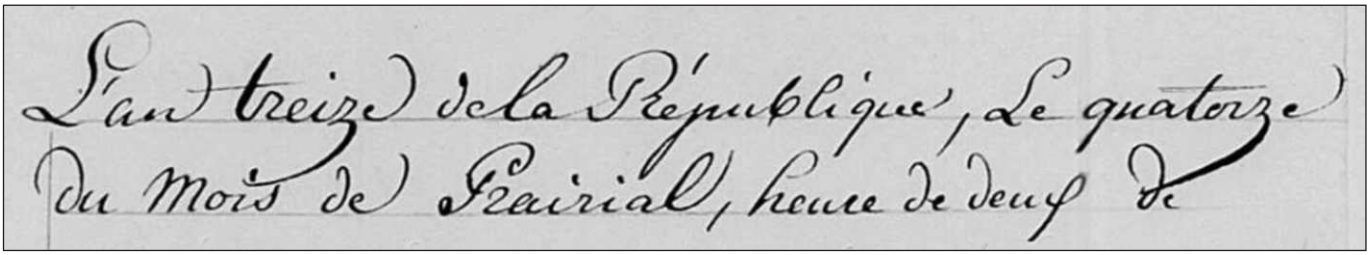

Akte met Franse jaartelling *Bron: FamilySearch*

In onze reeks 'Canon van Kapellen' balanceren we op de rand van de Franse overheersing over onze streken. Samen met de Franse bezetters, kwam ook de republikeinse kalender overwaaien. In oude akten worden we vaak geconfronteerd met de nieuwe aanduidingen voor jaren, maanden en dagen, een uniek product van de revolutionaire tijd.

De Franse republikeinse kalender – ook wel de 'revolutionaire kalender' genoemd - werd ingevoerd op 24 oktober 1793 door de Nationale Conventie, de wetgevende vergadering die onder de Franse Revolutie zetelde van september 1792 tot oktober 1795. Het doel was om een rationele en seculiere tijdrekening te ontwikkelen die paste bij de idealen van de Franse Revolutie. De kalender begon op 22 september 1792, de dag dat de Franse Republiek werd uitgeroepen. In de nieuwe republikeinse kalender werd dit de eerste dag van de eerste maand (Vendémiaire = Wijnmaand) van het jaar I van de

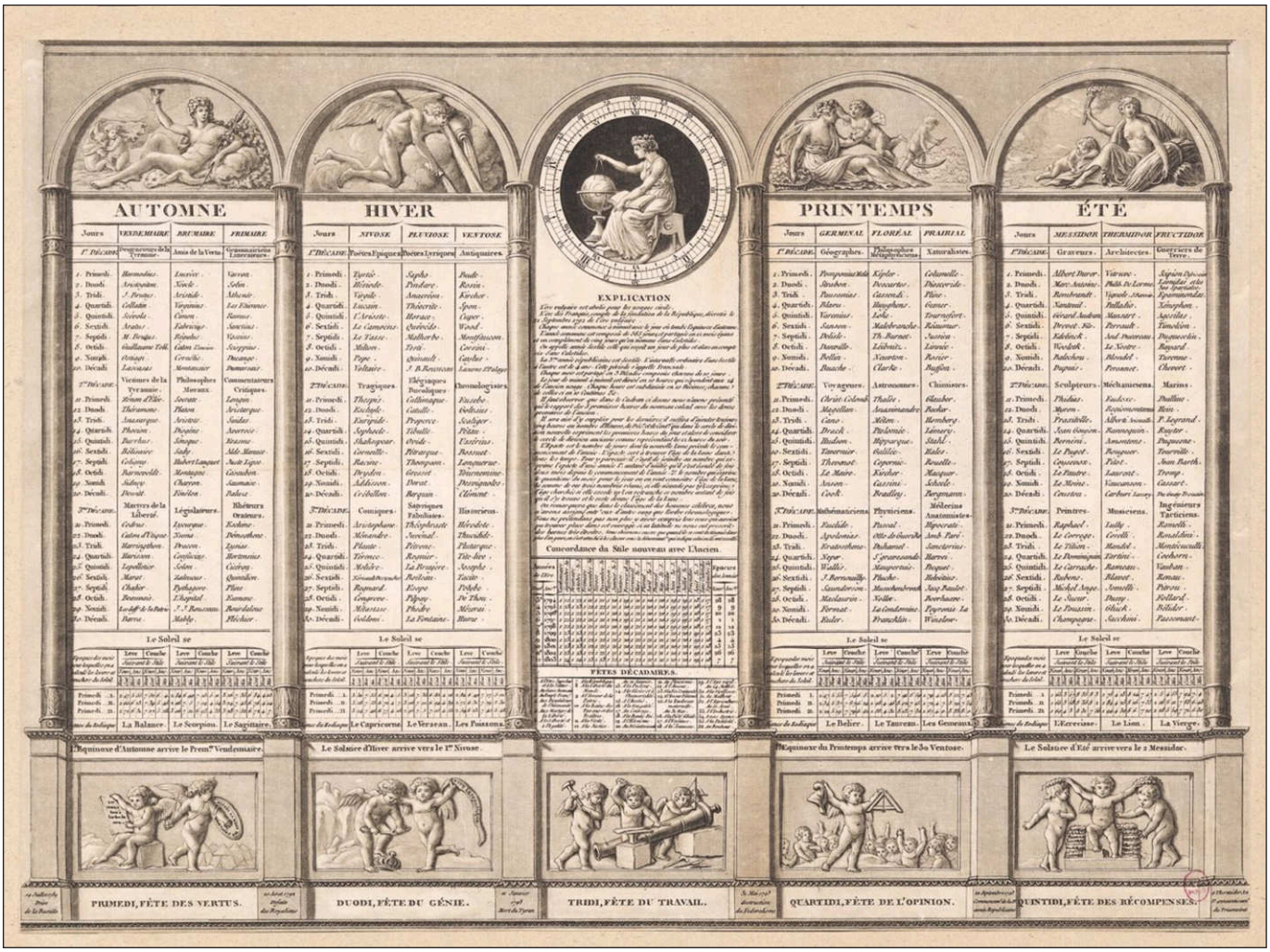

De republikeinse kalender *Bron: MeisterDrucke*

Franse republikeinse jaartelling. De kalender was bedoeld om een breuk te maken met de Gregoriaanse kalender, die sterk verbonden was met de katholieke kerk en haar feestdagen. De revolutie had van Frankrijk een seculiere staat gemaakt, waarin de overtuiging heerste dat religie en geloof geen invloed mochten hebben op de maatschappij.

Fabre d'Eglantine
Bron: Larousse

De republikeinse kalender werd gedurende twaalf jaar gebruikt, van 24 oktober 1793 tot de afschaffing door Napoleon op 31 december 1805. Deze kalender werd gebruikt voor alle burgerlijke registraties, notariële akten en alle administratieve handelingen (geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten) in het kerngebied Frankrijk en alle gebieden die onder Franse invloed stonden, waaronder België, Luxemburg en delen van Nederland, Duitsland, Zwitserland en Italië. Niet alleen in deze Europese landen werd het gebruik ervan verplicht, maar ook niet-Europese gebieden onder Frans bewind kregen hiermee te maken: Egypte, Malta, Réunion, Louisiana, Guyana en sommige Caraïbische eilanden.

Deze kalender, gebaseerd op de astronomie, verdeelde het jaar in twaalf maanden van elk drie weken (décades), verdeeld over tien dagen. Per jaar werden vijf of zes aanvullende dagen toegevoegd (sans-culottides), om gelijk te blijven lopen met het zonnejaar.

De week uit de Gregoriaanse kalender werd vervangen door een tiendaagse week, waarbij enkel de laatste dag een rustdag was. De dagen werden vervangen door tien op het Latijn gebaseerde nieuwe namen: Primidi, Duodi, Tridi, Quartidi, Quintidi, Sextidi, Septidi, Octidi, Nonidi en Decadi. Die Decadi was de rustdag die de zondag verving. Op de Decadi waren scholen en openbare gebouwen gesloten. Om de naamdagen van de rooms-katholieke heiligen te vervangen, was iedere reguliere dag van het jaar gewijd aan een dier, een werktuig, een mineraal, een delfstof, een plant, boom of vrucht. De invoering van deze tiendaagse week was bedoeld om het systeem te vereenvoudigen en rationaliseren, maar was erg onpraktisch voor burgers, boeren en arbeiders die de zevendaagse werkweek met rustdag gewend waren.

De zevendaagse weekindeling werd in april 1802 weer ingevoerd, terwijl het tiendagenritme al sinds juli 1800 alleen nog maar voor ambtenaren van kracht was. Zo werd het stelsel al ruim voor de definitieve afschaffing op 1 januari 1806 langzaam gesloopt.

De twaalf maanden van de Franse republikeinse kalender waren gebaseerd op natuurlijke gebeurtenissen in alle seizoenen en werden bedacht door de schrijver, acteur en dichter Fabre d'Églantine.

Vendémiaire	Wijnmaand	22 september-21 oktober
Brumaire	Mistmaand	22 oktober – 20 november
Frimaire	Koudemaand	21 november – 20 december
Nivôse	Sneeuwmaand	21 december – 19 januari
Pluviôse	Regenmaand	20 januari – 18 februari
Ventôse	Windmaand	19 februari – 20 maart
Germinal	Kiemmaand	21 maart – 19 april
Floréal	Bloeimaand	20 april – 19 mei
Prairial	Weidemaand	20 mei – 18 juni
Messidor	Oogstmaand	19 juni – 18 juli
Thermidor	Hittemaand	19 juli – 17 augustus
Fructidor	Fruitmaand	18 augustus – 16 september

Een overzicht met de Franse en Nederlandse versie en de periode:

Op het einde van het jaar werden enkele supplementaire dagen (jours complémentaires) toegevoegd. Dit waren feestdagen met elk een aparte naam:

<u>Jour de la vertu</u>
Dag van de deugd
17 of 18 september;

<u>Jour du génie</u>
Dag van het vernuft
18 of 19 september;

<u>Jour du travail</u>
Dag van de arbeid
19 of 20 september;

Jour de l'opinion
Dag van de meningsuiting
20 of 21 september;

Jour des récompenses
Dag van de beloning
21 of 22 september;

Jour de la révolution
Dag van de revolutie.

De laatste feestdag (Jour de la révolution) werd slechts uitzonderlijk toegevoegd, elke vier jaar (in schrikkeljaren) te beginnen vanaf jaar III van deze jaartelling (22 september 1795). En daarna in jaar VII (22 september 1799) en jaar XI (23 september 1803).

Om een datum uit de Gregoriaanse kalender om te zetten naar de Franse republikeinse kalender, moet je eerst bepalen hoeveel dagen er zijn verstreken sinds het begin van de republikeinse kalender. Deze kalender begon op 22 september 1792, die de eerste dag van Vendémiaire van jaar I was. De maanden hebben allemaal een vaste lengte van dertig dagen, waardoor het omrekenen voornamelijk neerkomt op het tellen van het aantal dagen vanaf 22 september 1792. Wanneer je het aantal verstreken dagen hebt bepaald, deel je dit door dertig. Zo kun je bepalen hoeveel volledige republikeinse maanden zijn verstreken en op welke dag van de volgende maand de datum valt. Vervolgens bepaal je het juiste jaar door te kijken hoeveel republikeinse jaren sinds 22 september 1792 zijn verstreken. Ten slotte schrijf je de datum in de vorm dag + maand + jaar, bijvoorbeeld: 11 Nivôse jaar VIII.

In 1871 werd een poging ondernomen om deze republikeinse kalender opnieuw in gebruik te nemen, maar deze poging mislukte.

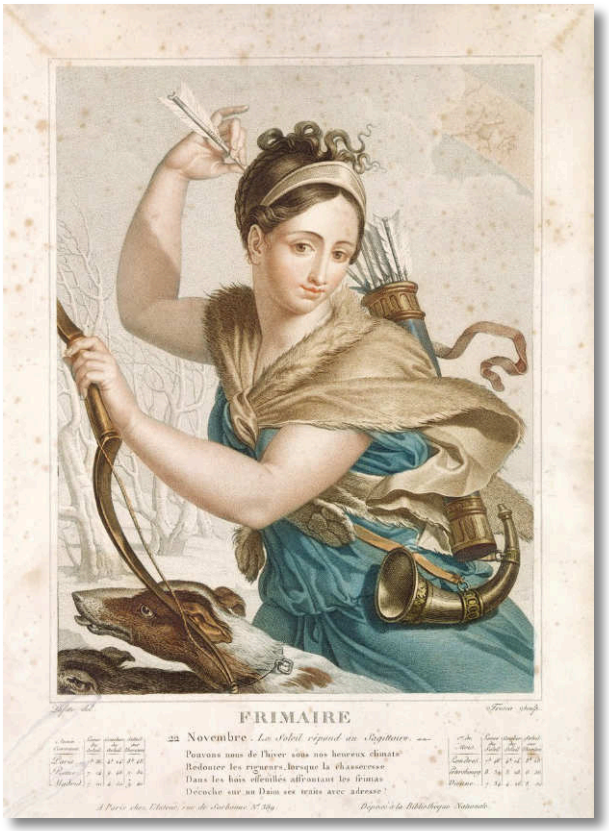

De republikeinse kalender - Frimaire (november)
Bron: MeisterDrucke

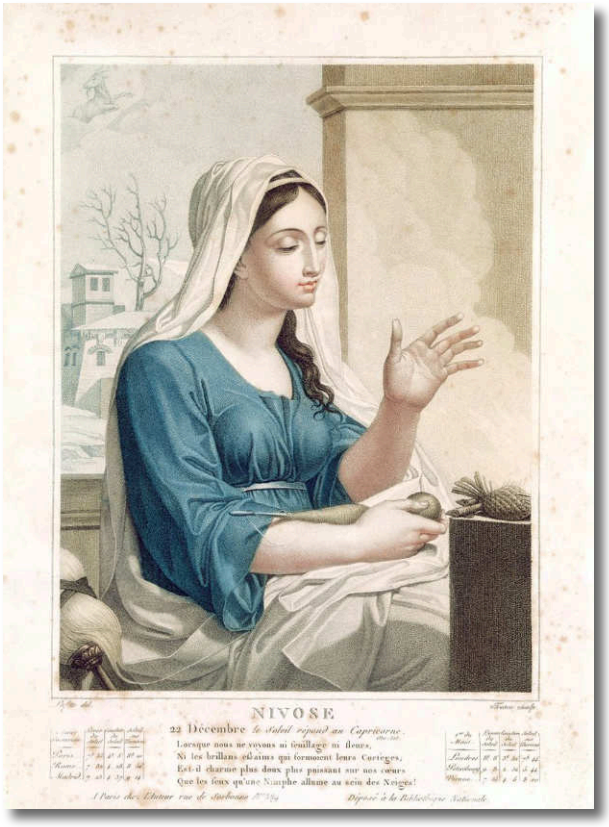

De republikeinse kalender - Nivose (december)
Bron: MeisterDrucke

Geraadpleegde bronnen

FamilySearch, French Republican Calendar, 2026
Uit de oude koekentrommel, Franse republikeinse kalender, 2026
Yolanda Lippens, De Franse republikeinse kalender ontcijferd, 2024

100 jaar Bouwbedrijf J. Valckenborgh

Hugo De Hoon

Het op-en-top Kapelse bouwbedrijf van de familie Valckenborgh – ook één van de vaste sponsors van onze heemkring, waarvoor dank – bestaat in 2026 100 jaar. In 1926 legde oprichter John Valckenborgh met één kruiwagen en een betonmolen de basis van een verhaal dat geleid heeft tot de moderne bouwfirma, die momenteel gevestigd is in het industriepark aan de Kapelsestraat.

Bedrijfsgebouw industriepark Kapelsestraat-West
Foto: Bouwbedrijf J. Valckenborgh

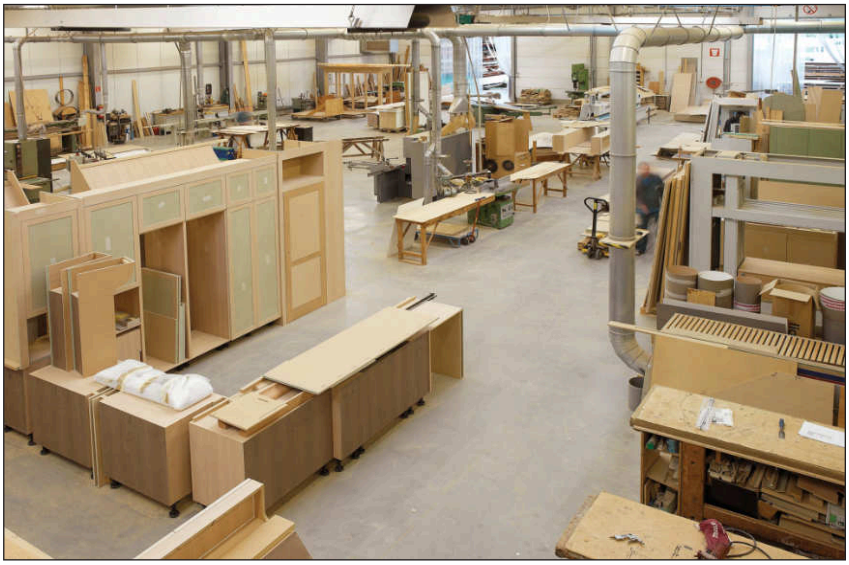

Schrijnwerkerij in bedrijfsgebouw *Foto: Bouwbedrijf J. Valckenborgh*

Oprichter John Valckenborgh, grootvader van de huidige generatie bedrijfsleiders, kwam uit de bankensector, maar maakte na de bankencrisis een overstap naar de bouwsector. Met zijn bedrijf richtte hij zich vooral op ruwbouwwerken en metselwerken voor gezinswoningen. In 1950 kwam Pierre Valckenborgh, de oudste zoon van John, het bedrijf vervoegen. In 1956 werd gestart met een schrijnwerkerij. Naast de individuele woningbouw werden er ook grotere projecten aangepakt, waaronder het schoolgebouw van Mater Salvatoris in de Dorpsstraat, het inmiddels afgebroken Sint-Jozefziekenhuis in de Kerkstraat, de oude brandweerkazerne en verscheidene bankkantoren en kerken, niet alleen in Kapellen, maar ook in andere gemeenten.

John en Pierre kochten de gebouwen van de 'Vruchten-, confijt- en conservenfabriek Jacobs & Beyers' in de Essenhoutstraat, ook bekend als het 'Geleikot', in Kapellen. Deze industriële gebouwen waren eerder eigendom van oorlogsburgemeester Jan Jacobs. Zij werden na de oorlog door de Staat in sekwester[1] geplaatst en daarna verkocht aan het bouwbedrijf, dat er zijn kantoren en een meer uitgebreide schrijnwerkerij inrichtte.

In 1970 kwam de jongste zoon Sus Valckenborgh zijn vader John vervangen. Er werd gestart met een afdeling keukens en er werd meer ingezet op binnenhuisinrichting. Na het afscheid van Pierre in 1990 werd aan de Starrenhoflaan industriegrond aangekocht en een nieuw bedrijfspand gebouwd. Sedert 1995 stapten de vier zonen van Sus – Tom, Bart, Jan en Bob – één voor één in het bedrijf, waar ze nu ieder een afdeling voor hun rekening hebben genomen. Ook hun ouders – vader Sus en echtgenote Mariette – bleven nog betrokken bij het bouwbedrijf.

[1] *In het recht slaat het begrip sekwester (uit het Latijn: sequestrare: in bewaring geven, scheiden, verwijderen) op het in bewaring nemen van bezit van derden (in afwachting van een uitspraak door een rechter). Ook de term sekwestratie wordt in dit verband gebruikt. - Wikipedia*

In het bedrijfsgebouw werd in 2023 geïnvesteerd in hernieuwbare energie. Na het vervangen van de dakbedekking, met inbegrip van verbeterde dakisolatie op het gebouw, werden er 412 zonnepanelen geplaatst die de laadpalen, de schrijnwerkerij en de kantoren vanaf 2024 van stroom voorzien. Tevens worden de kantoren verwarmd en gekoeld door middel van vloerverwarming gevoed door geothermie. Een investering in de toekomst van dit lokale bedrijf!

Medewerkers bouwbedrijf J. Valckenborgh *Foto: Bouwbedrijf J. Valckenborgh*

Geraadpleegde bronnen

Bouwbedrijf J. Valckenborgh, 75 jaar meesterschap, 2001

Bouwbedrijf J. Valckenborgh, website www.valckenborgh.be

Rovnyagina Alika, Bouwbedrijf J. Valckenborgh startte met één kruiwagen en bouwt 100 jaar later exclusieve villa's: 'Trots op grootvader John', Gazet van Antwerpen, 19.03.2026

Valckenborgh Tom, Linkedin, 2023

Het archief van Hoghescote ontving volgende schenkingen van:

- Mevr. Goedele Vingeroets - fotoalbum familie Vingeroets en Longerstaey
- Mevr. Chris Vermeulen - schilderij 80x60 cm van Kasteel Blauwhof door Chris Vermeulen (1976)
- Dhr. François Verbert - pentekening Dorpsstraat 96, Kapellen door François Verbert (1986)
- Dhr. Jacques Lenaerts - schilderij Geuzenhoek, poster van Oostende, allerlei documentatie
- Fam. Willems-Leemans - koffer met set legerkledij
- Dhr. Gerrit Van Cleef - bewaargeving klaroen van brandweer Kapellen (Jan Van Cleef sr.)
- Mevr. Carina Hendrickx - 2 trouwboekjes van familie Hendrickx
- Fam. Paul Boon-Abeel - pakket prentjes: bidprentjes, plechtige communie- en devotieprentjes
- Mevr. Loes van der Steen - filmprojector EUMIG p8, pakket boeken over Antwerpen en vele andere

Schilderij geschonken door Jacques Lenaerts, gelijkaardig aan foto 1006 van F. Hoelen

Reacties van lezers

Van de redactie

Mevrouw Els van Dessel schrijft:

In de editie 2026-2 van 't Bruggeske van juni 2026 publiceerden we het artikel 'Opschudding in de Ertbrandse nederzetting: een vondeling!' van Jan Vanderhaeghe, en Jos en Gerda Abrath-Adriaensen. Het artikel eindigde als volgt: 'Toch hadden wij het geluk een betachterkleindochter van Julia op te sporen, mevrouw Els van Dessel. Zij vertelde ons dat er nog een kleindochter van Julia in leven is, een 95-jarige dame, woonachtig in Kapellen. Ook Els van Dessel (Anna Julia Victoria Van Heirbrandt is de betovergrootmoeder van Els), haar twee kinderen en twee kleinkinderen wonen in Kapellen. Daarmee is de cirkel rond.'

Stiekem hoopten we als auteurs op een reactie van een lezer, die ons op het spoor kon brengen van meer nakomelingen van deze vondeling uit 1877. En dat gebeurde: op een dag werden we opgebeld. Een lezer van ons blad merkte de naam Madereel op. Deze naam komt niet zo vaak voor in onze regio, dacht ze, en ze nam contact op met haar vriendin Christiane Madereel. En ja hoor, die vriendin was inderdaad een kleinkind van Corneel Madereel en Anna Julia Victoria Van Heirbrandt.

Vrij snel maakten Els en Christiane een afspraak. Dat leidde tot een warme ontmoeting, waarbij verhalen, herinneringen en foto's werden gedeeld. Er blijken nog minstens zes andere familieleden te zijn. Met hen gaan we uiteraard ook kennismaken. Een artikel in ons tijdschrift zorgde zo voor een heel onverwachte wending.

Anna Julia Victoria Van Heirbrandt op 64-jarige leeftijd

Familie Madereel-Van Heirbrandt – foto van ca. 1923
Achteraan v.l.n.r. dochter Maria (overgrootmoeder van Els van Dessel), zoon Franciscus (Frans), dochter Bertha Catharina
Onderaan v.l.n.r. Corneel Madereel, dochter Isabella Mathildis, zoon Jacobus René, Anna Julia Victoria Van Heirbrandt

Medewerkers gezocht

- Oproep rond helpende handen voor het archief
- Oproep rond medewerking voor lay-out en vormgeving van 't Bruggeske
- Oproep rond IT, meehelpen bij onderhoud van ons computerpark
- Oproep rond WO II, bijvoorbeeld de repatriëring van geallieerde piloten tijdens WO II

Voelt u zich aangesproken? Hebt u interesse? Neem dan contact met ons op via info@heemkring-hoghescote.be

CANON VAN KAPELLEN

Hugo De Hoon

750 jaar

Kapellen onder vreemd bewind

Kapellen tijdens het Voorlopig Bewind 1814-1815
De val van Napoleon zorgde in de Zuidelijke Nederlanden niet voor een patriottisch gevoel. De Fransgezinde houding van bepaalde kringen bleef nog regelmatig opduiken. Na het vertrek van de Fransen bestuurde de voorlopige regering, 'Le Gouvernement Général de la Belgique', ons land tijdens de periode van februari 1814 tot september 1815. Dit gebeurde in opdracht van de 'Hoge Geallieerde Machten', vertegenwoordigd door de 'Centrale Commissie voor de Administratie', onder leiding van baron Heinrich Friedrich Karl vom und zum Stein. Op 31 mei 1814 werd deze verantwoordelijkheid overgedragen aan de bezettende machten Engeland en Nederland en op 15 juni 1814 werd de commissie van baron vom und zum Stein ontbonden. Bij de geallieerden werd een voorstel ingediend waarbij Frankrijk binnen zijn oude grenzen zou blijven en de Noordelijke Nederlanden zouden worden uitgebreid met de Zuidelijke Nederlanden. Met het 'Protocol van Londen' van 21 juni 1814 kwam dit tot stand.

België werd in opdracht van de geallieerden, en in afwachting van de vereniging met Nederland, bestuurd door een gouverneur-generaal. De departementen bleven bestaan, maar de regering benoemde in februari 1814 een intendant, de 'intendant départemental', in plaats van de prefect. In het 'Département des Deux-Nèthes' werd deze functie toevertrouwd aan ridder François Louis Joseph de Wargny. Hij vervulde zijn taak vanuit zijn kantoor in Mechelen. De gouverneur-generaal Nicolas Charles de Vincent bleef aan tot 1 augustus 1814. Dan werd de functie afgeschaft en installeerde Willem I zijn regering, die tot 21 september 1815 in functie bleef.

Kapellen onder het Nederlands bewind 1814-1830
Op 1 november 1814 begon het 'Congres van Wenen', de eerste grote topconferentie in Europa, met als toonaangevende landen Oostenrijk, Pruisen, Groot-Brittannië en Rusland. Het doel was een gedeeltelijke terugkeer naar de principes van het 'Ancien Régime'. Het vorstelijk gezag en de maatschappelijke positie van adel en clerus moesten hersteld worden. Liberalisme en nationalisme moesten worden tegengegaan. De tweede doelstelling was Frankrijk terug te brengen tot de grenzen van

Willem I in kroningsmantel - Joseph Paelinck (1781-1839)
Rijksmuseum, Nederland

1789. Aan de Franse grenzen werden bufferzones opgericht om de Franse expansie tegen te gaan.

Willem I wachtte de slotakte van het 'Congres van Wenen' niet af en riep zichzelf op 16 maart 1815 uit tot koning der 'Verenigde Nederlanden' en hertog van Luxemburg. Deze unie van Noord- en Zuid-Nederland werd uiteindelijk het 'Verenigd Koninkrijk der Nederlanden' genoemd. Willem I Frederik Prins van Oranje-Nassau werd in Den Haag geboren op 24 augustus 1772 als derde zoon van stadhouder Willem V van Oranje-Nassau en prinses Wilhelmina van Pruisen.

De burgemeester van Kapellen liet weten dat de veldwachter op 27 maart 1815, met luide stem, het bericht had omgeroepen aangaande de invoering van het bewind van Willem I van Oranje.

Het 'Verenigd Koninkrijk der Nederlanden' *Kaart: Stadsmuseum Gent*

Voor het 'Verenigd Koninkrijk der Nederlanden' diende een nieuwe grondwet opgesteld te worden. In het noordelijk deel, Nederland, bestond al de 'Staten-Generaal', maar in het zuidelijk deel, België, bestond nog geen parlement. Voor de goedkeuring van de nieuwe grondwet werden 1604 'notabelen of aanzienlijke burgers', één op 2000 inwoners, binnen de arrondissementen aangeduid om hun stem uit te brengen.

De koning hoopte op een overtuigende meerderheid, maar in de zuidelijke Nederlanden was er veel verzet tegen het ontwerp. Dit werd aangewakkerd vanuit kerkelijke hoek, met aan het hoofd de bisschop van Gent, mgr. de Broglie, die voor de jastemmers het onthouden van de sacramenten aankondigde. Ook in financiële kringen was er felle tegenstand over het samenvoegen van de schulden, omdat de schuld in het noorden veel groter was dan deze in het zuiden.

Hollandse rekenkunde

Van de 1604 zuidelijke notabelen kwamen er 1323 stemmen. Van hen waren er 527 vóór en 796 tegen. De wens van de koning om een duidelijke meerderheid te krijgen, was dus in het geheel niet geslaagd. De stemming in het zuiden was zelfs een volstrekte mislukking geworden. Een rekentruc zorgde echter voor een oplossing. De nee-stemmen wegens 'godsdienstige redenen' van 126 notabelen, werden omgezet naar ja-stemmen. Motivatie was dat hun 'waarheid' was 'verduisterd' door mensen van wie toch eigenlijk 'evangelische liefde en verdraagzaamheid' zou worden verwacht en hiermee werd de zuidelijke clerus bedoeld. Bovendien hadden 8 van de 289 niet verschenen notabelen schriftelijk laten weten vóór te zijn.

Van de uitgebrachte stemmen waren er 796 tegen en 527 voor. Oorspronkelijk leverde dit dus in totaal 796 + 126 + 8 = 930 tegenstemmen op en 527 voorstemmen. De overheveling van de 126 stemmen én de 8 late beslissers naar het ja-kamp leverde uiteindelijk 670 tegen en 661 voor op. De overige niet-opgekomen 281 notabelen hadden zich in elk geval niet tegen het ontwerp uitgesproken, maar wat niet als een tegenstem beschouwd werd. In het noorden was er een duidelijke meerderheid in de 'Staten Generaal' en in het zuiden was het – nà de Hollandse rekenkunde – vrijwel onbeslist.

Bedacht werd verder dat de overige 281 niet-opgekomen notabelen zich in ieder geval niet tegen het ontwerp hadden uitgesproken. Dat ze waren thuisgebleven, was vooral betreurenswaardig. Er was in het noorden een duidelijke meerderheid en in het zuiden was het vrijwel 'onbeslist'. Voor koning Willem I toch voldoende om de grondwet als 'goedgekeurd' door zijn onderdanen te beschouwen.

Op 24 augustus 1815 – notabene zijn verjaardag – werd de proclamatie van de grondwet bekendgemaakt. In deze grondwet van het 'Verenigd Koninkrijk der Nederlanden' werden de 'departementen' vervangen door 'provincies'. Voortaan behoorde de gemeente Kapellen tot de provincie Antwerpen. Op religieus vlak vielen we onder het aartsbisdom Mechelen, daar het Concordaat het bisdom Antwerpen had afgeschaft. De eerste regering trad aan op 16 september 1815.

Bij Koninklijk Besluit van 3 januari 1818 werd de organisatie van de gemeenten vastgelegd, met heel wat nieuwe regels. De gemeenteraad uit de Franse Tijd werd pas daarna vervangen. Hij was toen al lang niet meer voltallig. Voor het eerst werd bepaald dat de gemeenteraad, voor een gemeenschap zoals Kapellen, werd samengesteld uit één burgemeester, twee schepenen en zes gemeenteraadsleden.

Voor de aanduiding van de eerste burgemeester binnen deze nieuwe formule, waren er twee kandidaten: de zetelende burgemeester Chrétien François van Staey en uitdager Michel Dhanis van den Broeck. Deze laatste heette in feite Michel Dhanis. Hij was gehuwd met Joanna Maria Catharina Caroline van den Broeck. In al zijn brieven voegde hij telkens aan zijn naam de naam van zijn echtgenote toe. Na een uitgebreide doorlichting door de arrondissementssecretaris, werd Chrétien François van Staey door koning Willem I op 7 mei 1818 benoemd bij koninklijk besluit. Op 26 september 1818 werden de nieuwe leden van de gemeenteraad van Kapellen benoemd. Omdat wettelijk elke twee jaar een derde van de raad werd vernieuwd, onderging de gemeenteraad tijdens deze periode tal van wijzigingen.

In de Kapelse gemeenteraad werd op 15 juni 1819 het eerste lokale 'politiereglement' goedgekeurd, uitsluitend in het Frans en bestaande uit 71 artikelen.

Door een nieuw reglement voor het bestuur van het platteland van 23 juli 1825, werd het bestuur van gemeenten grondig gereorganiseerd. De gemeenteraad zou voortaan samengesteld zijn uit één burgemeester, twee assessoren (schepenen) en zes gewone raadsleden. De burgemeester werd benoemd door de koning en was automatisch lid van de gemeenteraad. De assessoren werden gekozen door de gemeenteraad en benoemd door de 'com-

missaris van de koning' in de provincie. De gemeenteraadsleden werden gekozen door de 'cijnskiezers (de inwoners van de gemeente die voldoende belastingen betaalden) en benoemd door de provincie, na raadpleging van de gemeenteraad. Alle leden van de gemeenteraad moesten voldoen aan een aantal voorwaarden: geboren zijn in het rijk of zijn kolonies, bewoner zijn van de gemeente (enkel de burgemeester kon zijn functie vervullen in verschillende gemeenten), minstens 23 jaar oud zijn, voldaan hebben aan de militieverplichtingen en een minimumbedrag aan directe belastingen betaald hebben.

De gemeenteraad werd voorgezeten door de burgemeester en de besluiten werden genomen bij meerderheid van stemmen, waarbij de stem van de burgemeester doorslaggevend was, behalve bij geheime stemmingen. Hij moest jaarlijks bijeenkomen om de rekeningen en de begrotingen te onderzoeken op de door de staten vastgestelde tijdstippen, evenals op verzoek van de helft van de leden. Hij was eveneens bevoegd om plaatselijke ordonnanties en reglementen uit te vaardigen, besluiten te nemen over de belastingen, de goederen en de rechten van de gemeente, evenals over de leningen. De gemeenteraad had eveneens tot taak de rekeningen van de liefdadigheidsinstellingen, godshuizen en die van de gemeenteontvanger na te zien, de leden te benoemen van de godshuizen en liefdadigheidsinstellingen en hun bezoldiging te bepalen. Typisch voor de plattelandsgemeenten was het artikel 36 dat bepaalde:

'Voor alle handelingen van de gemeenteraad waarbij de grondeigenaars baat kunnen hebben, zal een bepaald aantal personen worden uitgenodigd die in de gemeente grondeigenaar zijn, in de provincie wonen en geen lid zijn van de raad, opdat ze kennis zouden kunnen nemen van de problemen. Zij geven elk hun standpunt en mening te kennen en de secretaris zal er melding van maken in de notulen van de vergadering'.

Het optreden van de gemeenteraad bleef daardoor in de praktijk vrij beperkt. In een plattelandsgemeente als Kapellen richtte de raad zich immers bijna uitsluitend op aangelegenheden die van belang waren voor de grote grondeigenaars, die ook de meeste belastingen betaalden.

Op 12 augustus 1825 werd bij koninklijk besluit Chrétien François van Staey herbenoemd tot burgemeester. Hij overleed op 10 september 1829. De aanduiding van een opvolger liep niet van een leien dakje. Op 21 september 1829 stelde Michel Dhanis van den Broeck rechtstreeks zijn kandidatuur bij de

Het 'Verenigd Koninkrijk der Nederlanden'

Kaart: Wikipedia

minister van Binnenlandse Zaken in de hoop om tot burgemeester benoemd te worden. De districtscommissaris Charles Meyers hield er echter een andere mening op na. In zijn voordrachtslijst kwam hij uit bij Frederik Gustav Alexander van Haeften en Ludovicus Franciscus Constantinus Biart. Hij verwierp opnieuw de kandidatuur van Michel Dhanis van den Broeck. Later diende ook Carolus Josephus Benedictus Verbeeck op 15 december 1829 zijn kandidatuur in bij de gouverneur.

Ook de gouverneur verwierp de kandidatuur van Michel Dhanis van den Broeck bij de minister en achtte Ludovicus Franciscus Constantinus Biart minder geschikt dan Van Haeften. Hij belichtte zijn twijfels over de geschiktheid van Frederik Gustav Alexander van Haeften, vermits deze als Nederlander nog niet genaturaliseerd was, maar als aanhanger van de Hervormde Godsdienst was hij wél getrouwd met een katholieke echtgenote en de geestelijkheid van Kapellen en de bevolking droeg hem algemene achting toe. Hij drong nogmaals aan om toch Frederik Gustav Alexander van Haeften voor te dragen tot burgemeester gezien deze de *'enige persoon is die in die gemeente aangetroffen is om naar behoren de functie van burgemeester te vervullen'.*

De minister van Binnenlandse Zaken repliceerde op 4 juni 1830 dat hij niet akkoord kon gaan met de kandidatuur van Frederik Gustav Alexander van Haeften. In zijn antwoord aan de gouverneur schreef hij dat de betrokkene noch door zijn negentienjarig verblijf hier te lande, noch door zijn militaire dienst, noch door zijn huwelijk met een Nederlandse vrouw de hoedanigheid van vreemdeling had verloren. De minister vroeg de gouverneur een andere kandidatuur in te dienen en intussen te zorgen voor een interim-burgemeester. De gouverneur wenste hier niet op in te gaan, maar benoemde toch enkele dagen later Carolus Josephus Benedictus Verbeeck tot burgemeester.

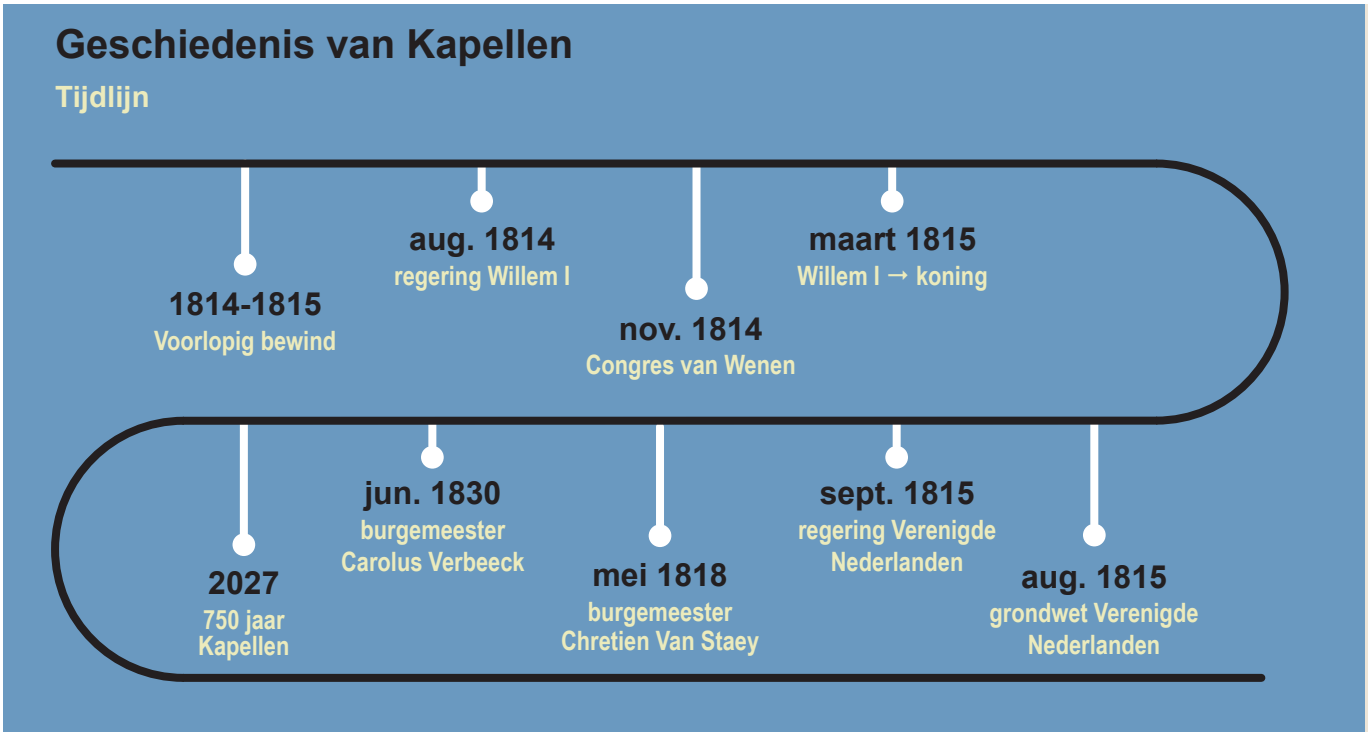

Tijdlijn 1814-1830 *Ontwerp: Hugo De Hoon*

Geraadpleegde bronnen

Balbaert Roger, De geschiedenis van Kapellen, Heemkring Hoghescote versie 2019
Couvée D.H, Pikkemaat G., 1813-15, ons koninkrijk geboren, Samson, 1963
Prims Floris, Geschiedenis van Antwerpen, Nederlandsche en eerste Belgische periode (1814-1914), Standaard Boekhandel, 1949
Van Melkebeke Janick, Het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, www.le-petit-bruges.be, 2024
Wikipedia, Voorlopige Regering van België, 2022

Werp uw oude documenten niet weg...

Erfgoed is van iedereen en elk document heeft zijn waarde. Wij denken aan foto's, bidprentjes, doodsbrieven, postkaarten, krantenknipsels, affiches, oude menukaarten, geboortekaartjes, oude trouwboekjes, oude notarisakten, huwelijksaankondigingen, oude rekeningen van Kapelse firma's, enz., enz...

Alle documentatie over Kapellen is welkom!

Geef ons een seintje via info@heemkring-hoghescote.be en we contacteren u om de nodige afspraken te maken.

Bij voorbaat hartelijk dank!

Persoonsgebonden straatnamen

Van Haeftenlaan

Etienne Vermeulen

Situatieschets Plan gemeente Kapellen

In onze mooie gemeente treffen we verscheidene straten aan waarvan de naam verwijst naar een persoon of een familie die heel wat betekende op cultureel, politiek, economisch of historisch vlak.

De Van Haeftenlaan is de verbindingsstraat tussen de Georges Spelierlaan en de Korte Spelierlaan. Deze laan werd in 1931 afgesplitst van de Georges Spelierlaan.

Wie was van Haeften?

Friedrich Gustav Alexander baron von Haeften werd geboren op 27 januari 1794 in Bayreuth in Beieren. Via Nederland en Antwerpen kwam hij in Kapellen terecht, waar hij in 1827 het 'Hof van Haeften' liet bouwen. Dat kasteel omvatte toen alleen het middengedeelte van het huidige gemeentehuis. Hij kocht deze grond van Jan Carlo de Bosschaert. Hij overleed op 16 september 1882. Het kasteel kwam omstreeks 1850 in het bezit van Nicolas Guillaume Emmanuel de Posson. Deze verkocht later het kasteel aan de familie Pauwels-Gevers, die het domein als buitenverblijf gebruikte. De familie van (von) Haeften is verbonden met prins Bernhard en ook met de putsch tegen Hitler[1] in 1944.

Zoals de naam zelf al doet vermoeden, is de stamplaats van de familie gelegen in het plaatsje Haaften in de Betuwe in de provincie Gelderland (Nederland), vlak bij de rivier de Waal. Haaften is het dorp met de meeste inwoners van de gemeente Neerijnen en de geschiedenis van dit prachtige dorp gaat eeuwen terug. Kasteel Goudenstein moet omstreeks begin van de veertiende eeuw gebouwd zijn. Waarschijnlijk is het in 1672, toen het in bezit was van Wolphert (Wolfert) van Brederode, door legerbenden van Lodewijk XIV verwoest. Van de vier hoektorens is er één bewaard gebleven en deze is in 1980 gerestaureerd. Op 9 juni 1866 werd een groot gedeelte van het dorp verwoest door een hevige brand die 65 huizen en het schoolgebouw in de as legde.

De familie van Haeften was van oorsprong een Franse adellijke familie, die resideerde in Châtillon-sur-

Detail van landkaart, met Haaften in Gelderland *Foto: Google Maps*

[1] *Het complot tegen Hitler in 1944 wordt historisch vaak aangeduid als een Putschversuch (of het Stauffenberg-complot).*

Schets van kasteel Goudenstein in Haaften voor de verwoesting in 1672. Het is een gewassen pentekening in Oost-Indische inkt, door Jacobus Stellingwerf.

Overblijvende toren van kasteel Goudenstein in Haaften
Foto: J.C. Bierens en J.R. Jas

Marne. Het grafelijk geslacht Châtillon heerste in de omgeving van Reims. Dit gebied behoorde, net als Vlaanderen en de Nederlandse Betuwe, tot de invloedssfeer van het Bourgondische rijk.

De zoon, Raoul de Châtillon (ca. 1215-1283), zoon van Reinald de Châtillon, staat als Rudolf I de Cocq van Châtillon van Weerdenburg (of Waardenburg) in de annalen bekend als 'le Coquin'. Dit is de Franse uitdrukking voor 'de schelm' of 'de boef', maar ook degene die stad en land verlaat. Raoul trok vanuit het ouderlijke graafschap naar de Betuwe. Hij huwde er met een dochter van goede huize, namelijk Aleida van Ochten en later met gravin Agnes Hendrik van Cuijck van Meteren (zie stamboom). Zijn naam werd in het Nederlands verbasterd tot 'de Cocq'.

Châtillon-sur-Marne

Hierbij ontstond de eerste Nederlandse lijn uit een van origine Frans geslacht, namelijk 'de Cocq van Weerdenburg'. Direct of indirect zijn uit dit geslacht dus ongeveer honderd Nederlandse, Duitse en Belgische families voortgekomen, waarvan lang niet alle een adellijke titel dragen. Naar verluidt trok Rudolf de Cocq naar de Betuwe, omdat hij daar bezittingen langs de Linge bij Rhenoy had geërfd van zijn grootmoeder Jolenta van Henegouwen.

In 1265 deed graaf Otto II van Gelre een ruil. Rudolf verkreeg drie hoven in leen, namelijk Hiern (Weerdenburg), Neerijnen en Opijnen, met tiendrechten en de lage rechtsmacht. In ruil voor deze drie hoven verkreeg de graaf alle goederen van Rudolf de Cocq inclusief hoge en lage rechtsmacht, tienden en Rudolfs burcht bij Rhenoy. De originele akte van deze transactie wordt bewaard in het Gelders Archief in Arnhem.

Johan Jansz de Cocq van Weerdenburg, de kleinzoon van Rudolf de Cocq, trouwde rond 1300 met Geertruid van Arkel, vrouwe van Haeften en Kijfhoek. Bij zijn huwelijk met Geertruid verkreeg Johan de heerlijkheid 'Haaften' van zijn schoonvader. Zo werd hij rond 1300 de eerste 'heer van Haeften' uit het geslacht dat zich daarna 'de Cocq van Haeften' noemde. Johan en Geertruid woonden in kasteel Goudenstein in Haaften.

Stamreeks van Friedrich Gustav Alexander baron van Haeften

Reinald (René) de Châtillon ca. 1165
x Jonkvrouw Raoulsdr. de Coucy
↓
Rudolph de Cocq (Châtillon-sur-Marne) van Weerdenburg ca. 1215-1283
1x ca. 1240 Aleida van Ochten ca. 1220-1270
2x ca. 1250 Agnes Hendriksdr. van Cuijck van Meteren ºca. 1220
↓
Hendrik de Cocq, ridder, heer van Weerdenburg en Opijnen 1245-1312
1x Eva van Langel
2x 1292 Elisabeth van Rossem Goossensdr.
3x Agnes van Waardenburg
↓
Johan Jansz de Cocq van Haeften, ridder, °1265 **(1ste heer van Haeften)**
x Geertruid van Haeften van Arkel en Kijfhoek (° tussen 1235 en 1295)
↓
Rudolf de Cocq, heer van Haeften 1285-1341
1x Margaretha van der Leck
2x Marcella van Brakel °1310
↓
Otto de Cocq, heer van Haeften 1313-1360
1x Irmgard Tengnagel °1317
2x Margaretha de Cocq van Neerijnen ° tussen 1290 en 1338
3x Mabelia van Tuyl Gijsbertsdr ° tussen 1300 en 1337
↓
Nicolaes de Cocq, heer van Haeften 1339-1373
x Johanna Arentsdr de Cocq van Opijnen °1342
↓
Otto de Cocq, heer van Haeften 1373-1430
x 1404 Adelise van Tuyll van Herwijnen ca.1379-1451
(Otto had 14 zonen, 3 dochters en 12 bastaards)
↓
Otto de Cocq van Haeften van Rhenoy 1421-1473 – ridder, dijkgraaf, schepen in Tuil
x Jutte Pieck van Gameren °1424 **(start stamboom prins Bernhard, zie verder)**
↓
Allard van Haeften, heer van Gameren 1447-1493/1494
x 1469 Aleid de Cocq van Haeften van Weerdenburg ca. 1445-1487
↓
Diederik Allardsz van Haeften de Cock, heer van Gameren 1470-1538
x 1504 Agnes van Broekhuysen, vrouwe van Calsbeek (Kalbeck) 1468-1540
↓
Allard van Haeften de Cock, heer van Ophemert, Gameren, Zennewijnen,
Calsbeek en Opijnen 1510-1565
x 1546 Cunegonda van Keppel en Verwolde 1520-1559
↓
Derick (Dirk) van Haeften de Cock van Gameren, heer van Verwolde ca. 1547-1610
x 1576 Elisabeth van Dorth (van Heeckeren van Dorth) 1561-1615
↓
Allard van Haeften de Cock van Gameren, heer van Verwolde 1581-1625
x 1606 Anna Dorothea van Panthaleon van Eck 1578-1612
↓
Gerard I van Haeften ºLaren1608 - †Orson 1648 **(begin Duitse tak)**
1x Judith Elisabeth von Barl °ca. 1610, †1648
2x Eva von Haeften zu Esch
↓

Gerard II van Haeften 1630-1674 (gestorven nabij Gent tijdens de Hollandse Oorlog)
1x Josina Bolmans ° tussen 1600 en 1660
2x Katharina von Hogenberg °1658
↓
Diederick van Haeften 1660-1723
x 1700 Margarethe Magdalena (Madelon) Mahfeld van Dockum °1680
↓
Gerard III Martin Wilhelm baron de Cock van Haeften 1706-Goch 1767
x 1730 Louisa Wilhelmina Johanna von Muntz 1706-1760
↓
Karl Franz Werner baron von Haeften (Namur 1732 - Goch 1802)
x 1762 Sara Christiana Friedericke Wedzik von Widowsky (1741-1800)
↓
Reinhard Samuel Christian baron von Haeften (Goch 1772-Goch 1803)
x 1794 Christina Sabine Elise von Crammon °ca. 1770
↓
Friedrich Gustav Alexander baron von Haeften
°Bayreuth 27/01/1794 – †Antwerpen 16/09/1882 (Belgische tak)
x 1824 Johanna Maria Carolina Vermoelen 1797-1871
↓
- Jules Antoine Joseph baron von Haeften 1825-1870 (tweeling)
x 1851 Alexandrine Adèle Hubertine Bertholde Laurencia de Ryckman de Betz 1827-1908
- Frederic Marie baron von Haeften 1852-1914
- Reynold Maria Josephus Bartholdus von Haeften 1854-1864
- August Franz Joseph baron von Haeften 1825-1891
x Juliette Josephine Catherine Adrienne Reusens 1835-1903
- Gaston Reynold Auguste Roch Joseph von Haeften 1865-1923
- Raynold Marie Joseph Jules von Haeften 1866-1927
x Béatrice van Ypersele de Strihou 1869-1953 **(tak in Argentinië)**
- Oscar Louis Laurent Marie Ghislain van Haeften °1867

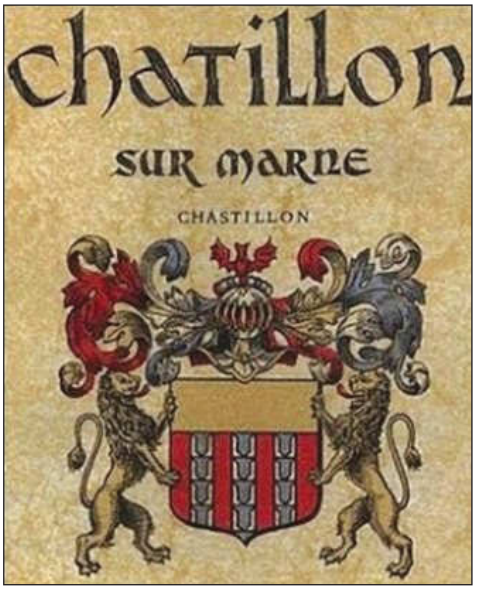

Wapen van het huis de Châtillon: op een rood veld drie palen van vair[2] beurtelings hermelijn en petit gris (eekhoorn), met een schildhoofd van goud

Rudolf de Cocq nam het wapen van zijn familie mee uit Frankrijk en gebruikte dat ook in Nederland. De vele kinderen en kleinkinderen van Rudolf verspreidden het wapen over vele families. Met die families werd het wapen tevens verspreid over veel gebieden. Van een familiewapen werd het Châtillonwapen een streekwapen. Tot op de dag van vandaag voeren nog diverse (voormalige) gemeenten een wapen, dat afgeleid is van het Châtillonwapen.

De oude adellijke familie kreeg vele vertakkingen en verspreidde zich over Nederland, Duitsland, België en Zuid-Amerika: Waardenburg -> Haaften -> Herwijnen -> Verwolde -> Xanten (Duitsland) -> Goch -> Kapellen (België) -> Argentinië.

In 1768 erfde Karl Franz Werner von Haeften (1732-1802), de grootvader van Gustav Friedrich von Haeften uit Kapellen, van zijn oom Johan Werner Müntz, de heerlijkheid Erprath bij Xanten in Noordrijn-Westfalen (zie de stamreeks). Omdat Wilhelm Ludwig Werner von Haeften (1769-1836) als oudste zoon Haus Erprath in Xanten van zijn vader erfde, moest zijn broer Reinhard Samuel Christian (1772-1803), de vader van Gustav Friedrich von Haeften uit Kapellen,

*Heraldiek (Pelswerk): In de wapenkunde is **vair** een klassiek pelswerk (een patroon met twee tinten, meestal blauw/azuur en zilver/wit) dat in rijen geschakeld is en van oorspronkelijk eekhoornbont werd afgeleid.*

De verspreiding van de familie van Haeften *Afbeelding: Paul Willing*

volgens de familietraditie zijn heil zoeken als militair (luitenant bij de infanterie) in het Pruisische leger. Zodoende kwam hij in Bayreuth terecht.

Gustav Friedrich Alexander von Haeften (1797-1882), die kapitein was in het Nederlandse leger, vestigde zich in Antwerpen na zijn huwelijk met de Zuid-Nederlandse Johanna Maria Carolina Vermoelen (1797-1871). Hij werd daardoor de stamvader van de Belgisch-Argentijnse tak van de familie von Haeften. Hun zonen, de tweeling Jules Antoine Joseph en August Franz Joseph, werden op 3 mei 1825 in Antwerpen geboren. August, zelf baron, trouwde op 30 april 1864 met barones Juliette Josephine Catharine Adrienne (Juliette) Reusens (1835-1903). Haar jongere broer Armand Constant Marie zou later burgemeester van Brasschaat worden. Raynold Marie Joseph Jules von Haeften, tweede zoon van August Franz Joseph, zou later (na een faillissement) naar Argentinië uitwijken.

Frederik baron von Haeften liet in 1827 het 'Hof van Haeften' bouwen op de grond die hij van de familie De Bosschaert gekocht had. Het gebouw omvatte toen alleen het middengedeelte van het huidige gebouw.

Wapenschild van baron von Haeften
Tekening: Jos Goolenaerts

Later (omstreeks 1850) verkocht de baron het domein aan Nicolas Guillaume Emmanuel Henri de Posson (1823-1896). Deze geraakte in slechte financiële papieren en verkocht het goed tussen 1879 en 1883 aan Josephus Pauwels, een succesvolle groothandelaar in kruideniers-waren op het Kipdorp in Antwerpen, en zijn vrouw Maria Catharina Gevers, dochter van een suikerfabrikant in de Venusstraat in Antwerpen. Zij gebruikten het kasteel als hun buitenverblijf.

Na de dood van beiden erfde de dochter Josephine, die gehuwd was met Charles Lionel Berré, het kasteel en ze veranderden de naam in 'Mastbeekhof' (vernoemd naar de Mastbeek die toen over het terrein liep en nu Kapellebeek heet).

Charles Lionel Berré overleed op 26 oktober 1901, zijn vrouw Josephine Pauwels op 20 februari 1909. Het kasteel ging op 8 december 1911 bij deling over op hun zoon Antoine Gustave Marie Joseph Berré, eigenaar zonder beroep in de Wolstraat 34 in Brussel (akte van notaris Leclef te Antwerpen dd. 8/12/1911).

In 1920 kocht jonkheer Johan van Vredenburch (° 's-Gravenhage 1880) het domein en gaf het zijn definitieve naam 'Beukenhof'. Hij liet het kasteel uitbreiden met de beide zijvleugels. In 1974 werd het kasteel in gebruik genomen als gemeentehuis.

'Hof van Haeften', later 'Mastbeekhof' *Foto: Hoelen 34 uit 1901*

Kaart Vandermaelen (1846-1854) met daarop het kasteel aangeduid tussen haakjes.

Prins Bernhard Leopold Frederik van Lippe-Biesterfeld (°1911) is nauw verbonden met de familie von Haeften. Hij was gehuwd met koningin Juliana van Nederland. Hun dochter, koningin (nu prinses) Beatrix, is de moeder van de huidige koning van Nederland, Willem-Alexander.

De familie von Haeften werd tijdens WO II zwaar getroffen. De beide zonen van Hans Maximiliaan Gustav von Haeften (1870-1937) en zijn echtgenote Agnes von Brauchitsch (1869-1945) waren betrokken bij de aanslag op Hitler op 20 juli 1944. Hans-Bernd, die voor jurist studeerde, en zijn jongere broer luitenant Werner von Haeften werden beiden geëxecuteerd.

Zowel Hans-Bernd als Werner moesten hun betrokkenheid met de dood bekopen. Werner werd op dezelfde dag met nog twee medestanders gefusilleerd. Hans-Bernd werd op 15 augustus 1944 op bevel van Hitler na een schijnproces met nog dertig tegenstanders opgehangen met een pianosnaar. De broers waren op een geheel verschillende manier actief in het verzet tegen Hitler. Werner ging als adjudant met Claus Schenk von Stauffenberg mee naar de Wolfsschanze om de bom te plaatsen die Hitler moest doden. Hans-Bernd zou in het Duitsland na Hitler mogelijk minister van Buitenlandse Zaken worden. Ter herinnering aan Hans-Bernd en Werner von Haeften bevindt zich in Berlijn een straat met de naam 'Haeftenzeile'.

Nadat hij de tas onder de vergadertafel had geplaatst, verliet von Stauffenberg met een smoes het vertrek. Het leek erop dat hij spoedig terug zou zijn. Terwijl hij in de vluchtauto stapte, ging de bom af om 12.40 uur. In de overtuiging dat de aanslag ge-

Stamreeks Prins Bernhard van Nederland
(zie in het begin de stamreeks van Haeften)

Otto de Cocq van Haeften van Rhenoy ca. 1421-1473
x Jutte Pieck van Gameren °ca. 1424
↓
Allard van Haeften, heer van Gameren 1447-1494
x Aleida van Weerdenburg ca. 1445-1487
↓
Diederik de Cocq van Haeften 1480-1538
x Agnes van Broeckhuysen, vrouwe van Calsbeek ca. 1468-1540
↓
Jan van Haeften ° ca. 1515
x Anna van Spangen °ca. 1534
↓
Floris van Brederode °1560
x Theodora van Haeften °1548
↓
Margaretha van Brederode °ca. 1595
x François de La Place, burggraafr van Machaut °ca. 1605
↓
Amelie Marguerite de La Place 1635-1669
x Georg Wilhelm graaf van Sayn-Wittgenstein-Berleburg 1636-1684
↓
Amelia Henriette van Sayn-Wittgenstein-Berleburg 1664-1733
x Georg Albrecht graaf van Isenburg-Büdingen-Meerholz 1664-1724
↓
Albertine Henriette van Isenburg-Büdingen-Meerholz 1703-1749
x Moritz Casimir graaf van Bentheim-Tecklenburg-Rheda 1701-1768
↓
Ferdinande Henriette van Bentheim-Tecklenburg-Rheda 1737-1779
x Carel (Karl) graaf van Lippe-Biesterfeld 1735-1810
↓
Wilhelm graaf van Lippe-Biesterfeld 1777-1840
x Dorothea van Unruh 1781-1854
↓
Julius graaf van Lippe-Biesterfeld 1812-1884
x Adelheid gravin van Castell-Castell 1818-1900
↓
Ernst graaf van Lippe-Biesterfeld 1842-1904
x Caroline von Wartersleben 1844-1905
↓
Bernhard prins van Lippe-Biesterfeld 1872-1934
x Armgard von Cramm 1883-1971
↓
Bernhard Leopold Frederik prins van Lippe-Biesterfeld 1911-2004
(na het huwelijk in 1937 prins van Nederland)
x Juliana koningin der Nederlanden 1909-2004

Hans-Bernd von Haeften op zijn proces
Foto: Gedenkstätte Deutscher Widerstand - Berlin

lukt was, haastten von Stauffenberg en von Haeften zich terug naar Berlijn. Met veel moeite (en geluk) kwamen ze door de tweede veiligheidscontrole op de Wolfsschanze. Werner von Haeften gooide tijdens de autorit naar het vliegveld de tweede, niet-scherpgestelde bom uit het raam van de auto. Maar Hitler overleefde de aanslag. Ondanks de enorme ravage werd hij slechts licht gewond aan zijn arm, terwijl drie anderen later aan hun verwondingen bezweken.

De huidige bloedverwanten van Haeften organiseren nog regelmatig een familiebijeenkomst om hun dappere familieleden te herdenken. In 2022 kwamen ze samen in het 'Beukenhof'.

Werner von Haeften in uniform van luitenant
Foto: Bundesarchiv - Koblenz

Familiebijeenkomst bij het graf van Agnes von Haeften, moeder van Hans-Bernd en Werner, op de begraafplaats Großschönach in Zuid-Duitsland (2016).

Geraadpleegde bronnen

Balbaert Roger, Notities, Documentatiecentrum Heemkring Hoghescote
Centrum voor familiegeschiedenis CBG, https://cbg.nl
Geni.com https://www.geni.com/people/Jules-Antoine-Joseph-von-Haeften-Baron/6000000039181206085
Haeften Family Association, http://www.haeften.eu
Stamboom naar Erica Bolle, George Joseph Homs en Gerrit van Haaften
Vanderhaeghe Jan, Nog rond stambomen en familiekunde, Bruggeske 2005-4
van Stockum W.P. en zoon, Nederlands Adelboek, 12de jaargang, 1914
Welling Paul, Genealogische blog, https://geheugenvanoost.amsterdam/page/46316/paul-welling
Wikipedia Van Haeften, https://nl.wikipedia.org/wiki/Van_Haeften

Het kasteel ‘San Salvador’

en zijn bewoners

François Blanckaerts

Voorwoord

Het woord ‘kasteel’ roept bij iedereen wel bepaalde beelden op, meestal verbonden aan het verleden, aan een tijd die voorgoed voorbij is. Maar wat is eigenlijk een kasteel? Wanneer we dat dikke woordenboek gaan raadplegen vinden we daarin letterlijk ‘kasteel: de versterkte woning van een middeleeuws edelman’.

Dit is weliswaar correct, maar niettemin onvolledig. Deze omschrijving gaat immers voorbij aan de vroeger gebouwde kastelen die niet bewoond werden, die zelfs niet bewoonbaar waren. Deze definitie gaat ook voorbij aan de later gebouwde kastelen, die geen verdedigbare functie meer hadden. Kastelen die gebouwd werden als buitenverblijf, jachtslot, residentie, lusthuis tot zelfs paleis toe. Van deze laatste groep kastelen bezitten we er beduidend meer dan van hun roemrijke, versterkte voorgangers.

Zo ook in Kapellen, waar men géén middeleeuwse burchten aantreft; die zijn er nooit geweest. Het zijn veelal grote domeinen, meestal met een indrukwekkend landhuis, omgeven door een uitgestrekt park, al dan niet met vijver(s), en vergezeld van enkele, of talrijke, gebouwen die typisch zijn voor een kasteeldomein: oranjerie, koetshuis, hoveniers- en boswachterswoning, ijskelder, enz.

Kapellen was rijk aan kastelen en kasteeltjes, villa's en ‘plaisanterieën’, de woningen of buitenverblijven van de rijke Antwerpenaren, vaak uit de economische sector. Heel wat bekende namen verbleven dagelijks of in hun vrije tijd in deze gemeente. De bakstenen overblijfselen van hun aanwezigheid zijn op vele plaatsen nog terug te vinden - al dan niet verbouwd naar een nieuwe functie - of hebben de ‘tand des tijds’ niet doorstaan en zijn inmiddels uit het dorpsbeeld verdwenen. Wij trachten een fotografisch beeld op te hangen van deze, meestal behoorlijk indrukwekkende, verblijven.

Het landhuis (of kasteel) 'San Salvador' in Kapellen (nabij Antwerpen), stond eertijds in de Eikendreef en was bereikbaar via het verlengde van de Zilverlindendreef. Het heeft een boeiende, maar ook ietwat weemoedige geschiedenis. Waar vroeger de grandeur van een kasteelpark heerste, vinden buurtbewoners nu rust in het Nelson Mandelapark.

Het kasteel – pastoor Maurice Poullet

In 1900 liet Maurice Poullet (1874-1941) het kasteel 'San Salvador' optrekken. Het kasteel was een opvallend bouwwerk in een gebied dat toen nog volop in ontwikkeling was als residentiële zone voor de welgestelde burgerij. Maurice Poullet was een geestelijke, en lid van de tak Poullet de Houtain. Hij beschikte over aanzienlijke eigen middelen, waardoor hij in staat was een dergelijk privékasteel te bouwen. Dit was in die tijd niet ongebruikelijk voor priesters uit gegoede families. Hij woonde er zelf en gebruikte het domein als zijn residentie. De naam van het kasteel ‘San Salvador’ (‘Heilige Verlosser’) verwijst naar de religieuze achtergrond van de bouwheer.

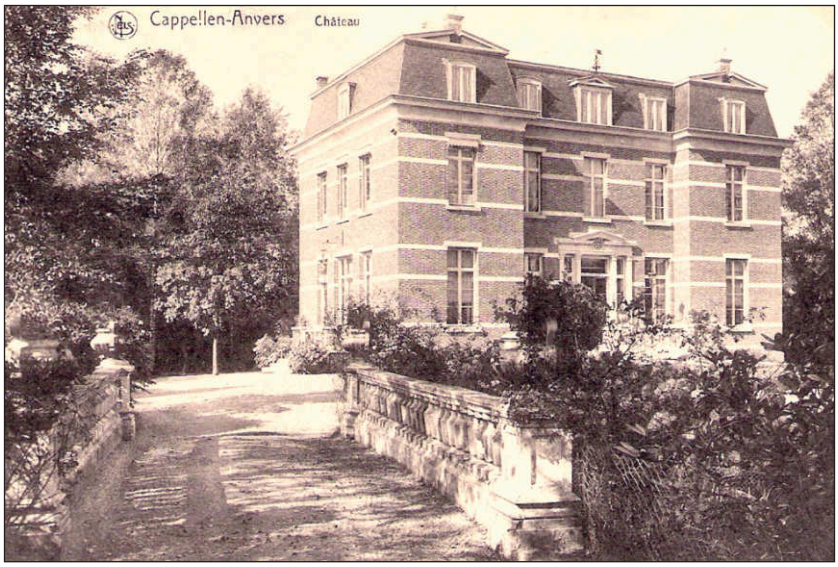

Kasteel ‘San Salvador’ *Foto: Nels*

Een opmerkelijk detail: aangezien Maurice Poullet pastoor was en het feit dat hij een kasteel bouwde, was in die tijd voer voor de nodige lokale roddels en verhalen in Kapellen. Het gaf het domein een mysterieus en bijna legendarisch karakter voor de buurtbewoners. Het was gelegen op de plek waar nu het Nelson Mandelapark ligt. Dit kleinschalig buurtpark van circa 40 are, ingehuldigd in 2015, is aangelegd op een voormalig braakliggend terrein van het kasteel ‘San Salvador’. Het biedt een groene ruimte voor buurtbewoners. Het oorspronkelijke domein

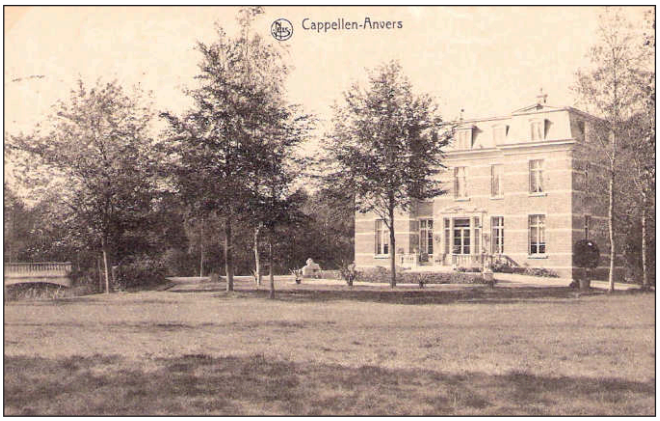

Kasteel 'San Salvador' *Foto: Nels*

(circa 1,2 ha) werd grotendeels verkaveld voor woningbouw, wat dan ook de huidige structuur van de omliggende woonwijk verklaart.

Het kasteel was een imposant gebouw met een kenmerkende architectuur voor die periode, omringd door een prachtig park met vijvers en exotische bomen. Het was een typisch landhuis uit de belle époque, omringd door dreven (zoals de Zilverlindendreef) en uitgestrekte tuinen. Voor een visuele indruk van de stijl van het landhuis zonder een archief in te duiken: de oorspronkelijke conciërgewoning aan de rand van het huidige park staat er nog steeds. Deze is gebouwd in dezelfde periode en met gelijkaardige architecturale details als het hoofdhuis, al is het op kleinere schaal.

Kasteel 'San Salvador', conciërgewoning

Op foto's is te zien dat 'San Salvador' geen middeleeuwse burcht was, maar een typisch eclectisch landhuis uit de late negentiende eeuw: een symmetrische voorgevel met vaak een centraal balkon; grote raampartijen die uitkeken op de parktuin; witgeschilderde muren, wat het een lichte en zomerse uitstraling gaf, een zonnig oord.

Familie Poullet

Er zijn in de geschiedenis van deze familie meerdere personen met de naam Maurice (een veel voorkomende voornaam in de familie Poullet). Ze behoren tot dezelfde familie, maar hadden een ander levenspad.

De 'pastoor Maurice Poullet' die het kasteel 'San Salvador' bouwde (en ongehuwd was), was een neef van de Maurice Poullet die in 1870 getrouwd was met Marie de Villers.

Jonkvrouw Marie-Thérèse-Antoinette-Jeanne de Villers de Pité (Marie de Villers de Pité) werd geboren op 12 augustus 1849 in Luik. Zij stamde uit het geslacht de Villers de Pité, een adellijke familie met diepe wortels in de regio Limburg en Luik. Door haar huwelijk verbond zij het kapitaal en de invloed van de Luiks-Limburgse adel met de opkomende politieke macht van de familie Poullet in Leuven. Haar vader was Libert de Villers de Pité (1803-1889), een lid van de provinciale raad van Limburg en eigenaar van het prachtige 'Kasteel Neercanne' nabij Maastricht.

De familie Poullet was een adellijke familie, die verbonden was met de stad Mechelen. Arnold Poullet stamde uit Houtain-l'Évêque (Walshoutem, dorp in Vlaams-Brabant, deelgemeente van stad Landen) en vestigde zich in Mechelen. In 1704 verwierf hij de heerlijkheid Steenwinkel onder Elewijt. De familie Poullet de Houtain had een buitenverblijf in Boortmeerbeek, waar zich op het kerkhof haar grafkelder bevindt.

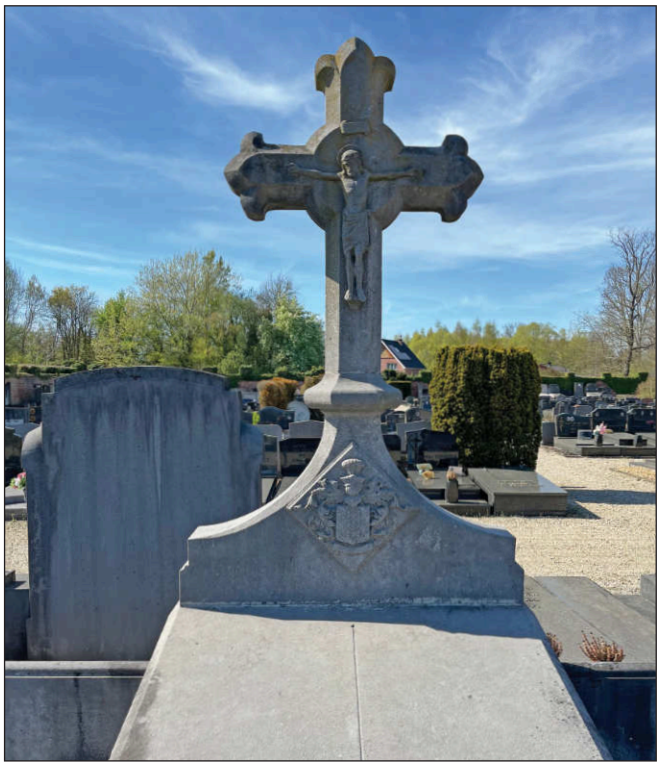

Familiegraf van de familie Poullet-Chevalier de Houtain in Boortmeerbeek

Edmond Poullet (1839-1882) was historicus en hoogleraar aan de Leuvense universiteit. Hij was in 1867 gehuwd met Paulina Ernst (1840-1903). Samen kregen zij een zoon die de geschiedenisboeken in zou gaan. Prosper Poullet (1868–1937) werd namelijk een van de belangrijkste Belgische staatslieden van het interbellum; hij diende als eerste minister en was een sleutelfiguur in de sociale wetgeving en de Vlaamse ontvoogding.

Maurice Poullet (niet te verwarren met zijn gelijknamige neef, de geestelijke) bewoonde de 'Villa Vrebos' langs de Leuvensesteenweg in Kortenberg. Deze villa is ondertussen afgebroken. Zijn bidprentje vermeldde hem als Chevalier Poullet de Houtain. Hij huwde in Lubbeek met gravin Théodore 't Serclaes de Wommersom. Zijn neef was de katholieke eerste minister Prosper Poullet, zoon van historicus Edmond Poullet.

Familie Moretus de Bouchout

Het kasteel werd in 1922 verkocht aan de douairière (weduwe) van Emile Paul Moretus de Bouchout[1] (1842-1917). Deze laatste droeg de adellijke titel van graaf — of jonkheer, afhankelijk van de tak en de periode — en was de zoon van Charles Moretus de Bouchout (1806–1891), die burgemeester van Brasschaat was. De familie Moretus de Bouchout was destijds één van de meest invloedrijke families in de Antwerpse regio, met uitgestrekte eigendommen in onder andere Boechout, Wilrijk en Kapellen. De tak 'de Bouchout' voert deze toevoeging omdat zij eigenaar was van het historische 'Hof van Boechout', ook wel 'Kasteel van Boechout' genoemd. Emile was niet alleen een rentenier en beheerder van de familiale rijkdom, maar hij was ook actief in het sociale en religieuze leven van de regio. Hij stond bekend als een diepgelovig man en een weldoener voor de kerk.

Emile Paul Moretus de Bouchout trouwde op 24 november 1868 in Edegem met jonkvrouw Zoé du Bois d'Aische (1847–1940). Zij was een dochter van Adolphe du Bois d'Aische (1825-1868), een invloedrijk politicus die onder andere burgemeester van Edegem en volksvertegenwoordiger was. De familie du Bois d'Aische bezat uitgestrekte landerijen en kastelen in de provincie Antwerpen. Het gezin kreeg maar liefst negen kinderen, zes zonen en drie dochters.

Jonkheer Adolphe du Bois verkreeg in 1846 de titel van graaf, overdraagbaar bij eerstgeboorte. Hij ging door het leven als du Bois. Het was pas na zijn dood in 1885, dat zijn weduwe voor hem en voor hun nakomelingen vergunning kreeg om d'Aische aan de familienaam toe te voegen.

Zoé du Bois nam haar intrek in 'San Salvador' na het huwelijk van haar zoon François Moretus de Bouchout (1872-1937) met gravin Élisabeth de Pinto (1884-1932); dit echtpaar kwam even-

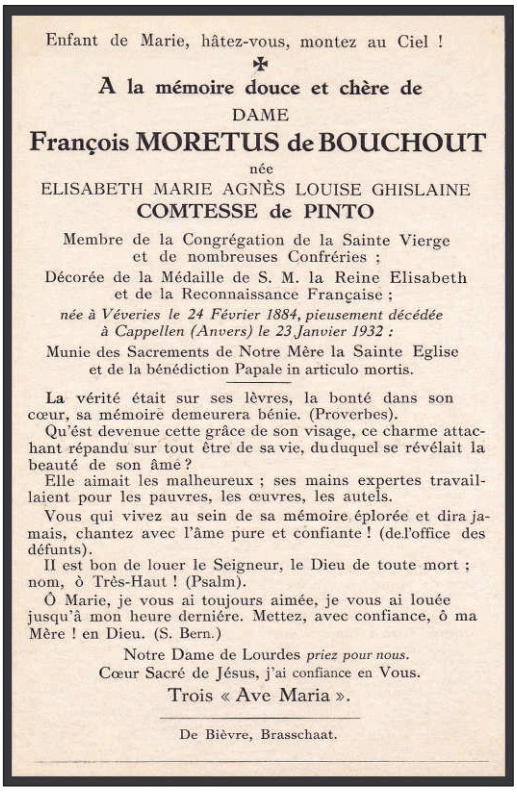

Enfant de Marie, hâtez-vous, montez au Ciel !

✠

À la mémoire douce et chère de

DAME

François MORETUS de BOUCHOUT

née

ELISABETH MARIE AGNÈS LOUISE GHISLAINE

COMTESSE de PINTO

Membre de la Congrégation de la Sainte Vierge et de nombreuses Confréries ;

Décorée de la Médaille de S. M. la Reine Elisabeth et de la Reconnaissance Française ;

née à Véveries le 24 Février 1884, pieusement décédée à Cappellen (Anvers) le 23 Janvier 1932 :

Munie des Sacrements de Notre Mère la Sainte Eglise et de la bénédiction Papale in articulo mortis.

La vérité était sur ses lèvres, la bonté dans son cœur, sa mémoire demeurera bénie. (Proverbes).

Qu'ést devenue cette grâce de son visage, ce charme attachant répandu sur tout être de sa vie, duduquel se révélait la beauté de son âme ?

Elle aimait les malheureux ; ses mains expertes travaillaient pour les pauvres, les œuvres, les autels.

Vous qui vivez au sein de sa mémoire éplorée et dira jamais, chantez avec l'âme pure et confiante ! (de l'office des défunts).

Il est bon de louer le Seigneur, le Dieu de toute mort ; nom, ô Très-Haut ! (Psalm).

Ô Marie, je vous ai toujours aimée, je vous ai louée jusqu'à mon heure derniére. Mettez, avec confiance, ô ma Mère ! en Dieu. (S. Bern.)

Notre Dame de Lourdes *priez pour nous.*

Cœur Sacré de Jésus, j'ai confiance en Vous.

Trois « Ave Maria ».

De Bièvre, Brasschaat.

Kostbaar in de oogen van God, is de dood der rechtvaardigen ; zij bekroont al hunne werken, zij voltooit hunne zegepaal en is het begin der zalige eeuwigheid. H. Ben.

✠

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

DEN WELEDELEN HEER

FRANÇOIS MARIE THEODORE

MORETUS de BOUCHOUT

weduwnaar van Mevrouw

ELISABETH GRAVIN de PINTO

Lid der Congregatie van O. L. Vrouw en van verscheidene Broederschappen,

ELISABETH GRAVIN de PINTO

Lid der Congregatie van O. L. Vrouw en van verscheidene Broederschappen.

Geheime Kamerier van Z. Gptr. d'Epée van Z. H. Pius XI, Ridder van Eer en Devotte der Hoogste en Militaire Orde van Malta, Drager van het Kruis der Herinnering aan het jubeljaar Jaar der Verlossing.

Geboren te Edegem op 2 Februari 1872, godvruchtig overleden te Cappellen (Antwerpen) op Vrijdag 8 Januari 1937.

Heer, ik zal U loven uit geheel mijn hart in het gezlschap der heiligen. Ps. C. X.

Er was in zijne vriendschap een zachte voldoening, in zijn werken een standvastige edele geestdrang. Sap. VIII. 18.

Welk een schat van verdiensten voor den hemel heeft hij verzameld, door zijn edele christelijk leven gewaardeeld zelfs door zijnen heiligenheid Den Paüs machten Helen.

Zijn navolging blijft in zegeningen. Ps. II.

Wij hebben hem geen zen benauwden, mentwden, klaagt th droefheid in het lijden, in een traan in ee opperste rust.

O Maria, toon dat gij zijn Moeder zijt.

Jezus Maria Jozef. 7 jar. en 7 quadr. aflaat.

Genadige Jezus geefe hem de eeuwige rust.

7 jaar en 7 quadr. aflaat.

Mijn Jezus barmhartigheid. 300 d. afl.

O. L. V. Onbevlekt Ontvangen, bid voor ons. 100 d. afl.

DRUK. DE BIÈVRE, BRASSCHAAT.

Bidprentjes van gravin Élisabeth de Pinto en François Moretus

[1] *De rouwbrief van Emile Paul Moretus de Bouchout, overleden in 1917, dateert uit de Eerste Wereldoorlog. De vermelding dat hij in Vught (Nederland) is overleden en daar 'voorlopig' werd begraven, wijst erop dat de familie waarschijnlijk naar het neutrale Nederland was gevlucht voor het oorlogsgeweld. De lijst met nabestaanden bevat ook diverse familieleden die als 'volontaire de guerre' (oorlogsvrijwilliger) in het leger dienden.*

eens het kasteel bewonen. Het huwelijk Moretus-de Pinto bleef kinderloos[2]. De douairière van Emile Moretus overleefde hen en zij bleef het kasteel bewonen tot aan haar dood in 1940. Deze vrouw bereikte de zeer hoge leeftijd van 93 jaar, wat uitzonderlijk was voor die tijd.

Uiteindelijk werd Françoise Moretus de Bouchout (1877-1957), een dochter van Emile en Zoé, de bewoonster. Na haar dood in 1957 bleef het kasteel 'San Salvador' onbewoond en geraakte het in verval. In september 1980 werd het kasteel afgebroken en het domein verkaveld.

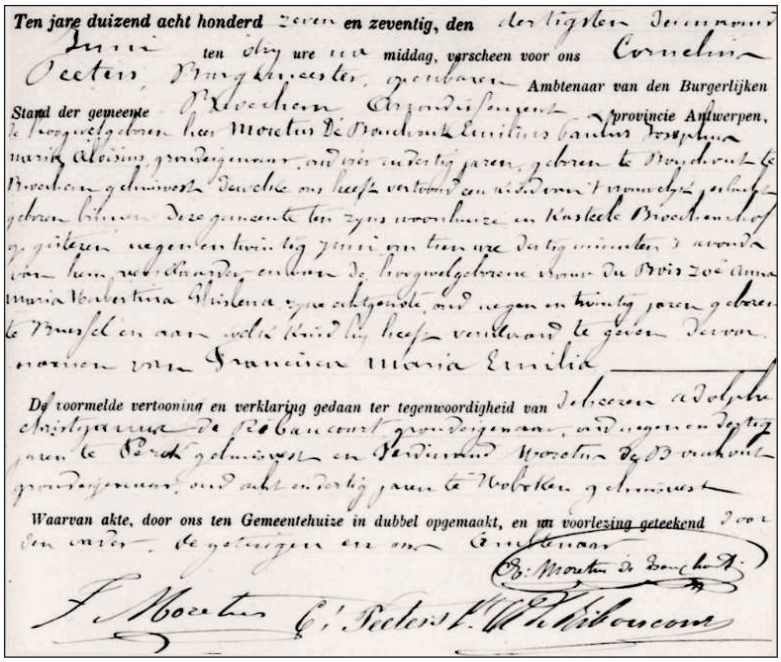
Ten jare duizend acht honderd zeven en zeventig, den
ten drie ure 's middag, verscheen voor ons
Ambtenaar van den Burgerlijken
Stand der gemeente
provincie Antwerpen,
Waarvan akte, door ons ten Gemeentehuize in dubbel opgemaakt, en na voorlezing geteekend
Geboorteakte van Françoise Moretus de Bouchout

Emile Moretus de Bouchout was de patriarch van de tak van de familie die uiteindelijk het kasteeldomein in Kapellen bewoonde. Het park dat er nu ligt, is dus in feite de 'achtertuin' van zijn dochter geweest. De naamgeving van het Nelson Mandelapark in 2014 markeerde de definitieve overgang van een besloten adellijk privédomein naar een publieke ontmoetingsplaats.

Hoewel de negen kinderen van Emile Moretus de Bouchout (1842–1917) en Zoé du Bois d'Aische (1847–1940) een hechte band hadden met de regio, is het belangrijk om een kleine nuance aan te brengen: zij woonden niet alle negen tegelijkertijd op kasteel 'San Salvador'. De kinderen groeiden grotendeels op andere familiale landgoederen op, maar de familie bleef via 'San Salvador' decennialang verbonden met deze plek in Kapellen.

De negen kinderen van het gezin waren:
- Etienne MORETUS de BOUCHOUT 1869-1927
- Emmanuel MORETUS de BOUCHOUT 1871-1871
- François MORETUS de BOUCHOUT 1872-1937
- Philippe MORETUS de BOUCHOUT 1874-1942
- Dominique MORETUS de BOUCHOUT 1875-1919
- Françoise MORETUS de BOUCHOUT 1877-1957
- Anne MORETUS de BOUCHOUT 1880-1941
- Antoine MORETUS de BOUCHOUT 1884-1891
- Gertrude MORETUS de BOUCHOUT 1887-1933

De rol van Françoise Moretus de Bouchout

Van de negen kinderen is Françoise degene die de geschiedenis van het Nelson Mandelapark (het voormalige 'San Salvador') heeft getekend. Françoise behoorde tot de familie Moretus de Bouchout, een zijtak van de beroemde drukkersfamilie Plantin-Moretus. Deze familie bezat uitgestrekte landgoederen en kas-

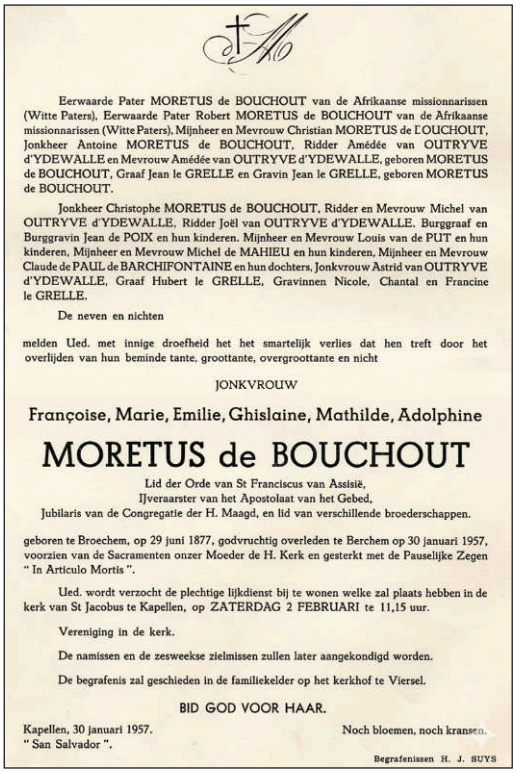
Eerwaarde Pater MORETUS de BOUCHOUT van de Afrikaanse missionnarissen (Witte Paters), Eerwaarde Pater Robert MORETUS de BOUCHOUT van de Afrikaanse missionnarissen (Witte Paters). Mijnheer en Mevrouw Christian MORETUS de l'OUCHOUT, Jonkheer Antoine MORETUS de BOUCHOUT, Ridder Amédée van OUTRYVE d'YDEWALLE en Mevrouw Amédée van OUTRYVE d'YDEWALLE, geboren MORETUS de BOUCHOUT, Graaf Jean le GRELLE en Gravin Jean le GRELLE, geboren MORETUS de BOUCHOUT.

Jonkheer Christophe MORETUS de BOUCHOUT, Ridder en Mevrouw Michel van OUTRYVE d'YDEWALLE, Ridder Joël van OUTRYVE d'YDEWALLE. Burggraaf en Burggravin Jean de POIX en hun kinderen. Mijnheer en Mevrouw Louis van de PUT en hun kinderen, Mijnheer en Mevrouw Michel de MAHIEU en hun kinderen, Mijnheer en Mevrouw Claude de PAUL de BARCHIFONTAINE en hun dochters, Jonkvrouw Astrid van OUTRYVE d'YDEWALLE, Graaf Hubert le GRELLE, Gravinnen Nicole, Chantal en Francine le GRELLE.

De neven en nichten

melden Ued. met innige droefheid het het smartelijk verlies dat hen treft door het overlijden van hun beminde tante, groottante, overgroottante en nicht

JONKVROUW

Françoise, Marie, Emilie, Ghislaine, Mathilde, Adolphine

MORETUS de BOUCHOUT

Lid der Orde van St Franciscus van Assisië,
IJveraarster van het Apostolaat van het Gebed,
Jubilaris van de Congregatie der H. Maagd, en lid van verschillende broederschappen.

geboren te Broechem, op 29 juni 1877, godvruchtig overleden te Berchem op 30 januari 1957, voorzien van de Sacramenten onzer Moeder de H. Kerk en gesterkt met de Pauselijke Zegen " In Articulo Mortis ".

Ued. wordt verzocht de plechtige lijkdienst bij te wonen welke zal plaats hebben in de kerk van St Jacobus te Kapellen, op ZATERDAG 2 FEBRUARI te 11,15 uur.

Vereniging in de kerk.

De namissen en de zesweekse zielmissen zullen later aangekondigd worden.

De begrafenis zal geschieden in de familiekelder op het kerkhof te Viersel.

BID GOD VOOR HAAR.

Kapellen, 30 januari 1957.
" San Salvador ".

Noch bloemen, noch kransen.

Begrafenissen H. J. SUYS

De overlijdensbrief van jonkvrouw Françoise Moretus de Bouchout, een van de dochters van Emile Paul Moretus de Bouchout

[2] *Élisabeth Comtesse de Pinto overleed in Kapellen op 23 januari 1932*
Gertrude Moretus de Bouchout overleed in Kapellen op 19 oktober 1933
François Moretus de Bouchout overleed in Kapellen op 8 januari 1937
Françoise Moretus de Bouchout overleed in Berchem op 30 januari 1957

telen in de regio Antwerpen (denk aan het kasteel van Brasschaat en diverse domeinen in Wilrijk en Kapellen). Terwijl haar broers en zussen uitvlogen naar andere kastelen of steden, bleef zij de trouwe bewoonster van het domein aan de Zilverlindendreef.

In de volksmond in Kapellen werd zij vaak respectvol aangeduid als de barones van het kasteel. Ze stond bekend als een statige dame die de tradities van de adel hoog hield, ook toen de wereld om haar heen (en de wijk rondom het kasteel) begon te moderniseren. Omdat zij op hoge leeftijd alleen in het grote kasteel woonde, werd het onderhoud steeds moeilijker. Na haar overlijden in 1957 geraakte het in verval en in zo'n slechte staat dat renovatie niet meer rendabel werd geacht door de erfgenamen.

Koperdieven en vandalisme versnelden de aftakeling van het lege landhuis. Haar overlijden betekende het einde van de adellijke bewoning en jaren later, in september 1980, ging het gebouw tegen de vlakte. Het park zoals het er nu ligt, was dus eigenlijk de private tuin waar Françoise gedurende het grootste deel van haar leven heeft gewandeld.

Nabeschouwing

Volledigheidshalve dienen nog enkele kasteeltjes vermeld. Aan het einde van de Zilverlindendreef bevond zich eertijds het uitgestrekte kasteeldomein 'des Hirondelles', eigendom van de familie Van de Wouwer.

Los van het kasteel 'des Hirondelles' werden later, op hetzelfde domein, twee andere kasteeltjes opgericht: 'San Salvador' en 'Les Bouleaux'. Deze drie kasteeltjes werden met de grond gelijkgemaakt en het domein verkaveld.

Kasteel 'des Hirondelles' *Foto: 3783 van Fr. Hoelen*

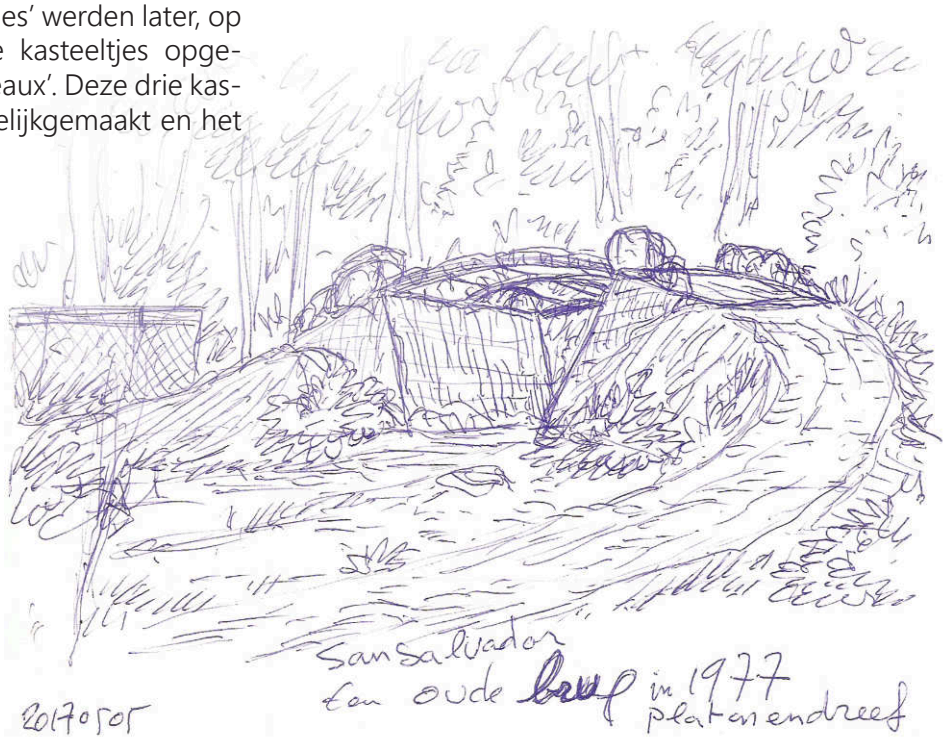

Impressie 'San Salvador' *Schets van Bernard Michiels*

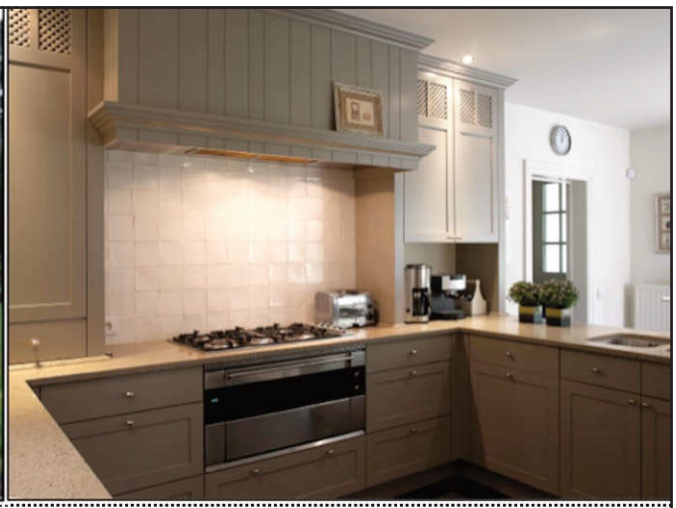

BOUWBEDRIJF J. VALCKENBORGH
Starrenhoflaan, 5 - 2950 Kapellen
Tel: 03/660.14.20 www.valckenborgh.be

Algemene aannemingen – eigen schrijnwerkerij
keuken- en interieurinrichting

OPTIEK THYSSEN
OPTOMETRIE - CONTACTLENZEN

Optiek Thyssen
Hoevensebaan 46
2950 Kapellen
www.optiek-thyssen.be
03/605 95 03

Le Vieil Aiglun

Vakantiehuizen & gastenkamers
in Haute-Provence

Drie vakantiehuizen (gîtes) voor 5 personen & vier gastenkamers in Zuid-Frankrijk - Panoramisch uitzicht - Mooi ingericht - Met zwembad & sauna - Yogalessen - Ideaal voor wandelaars, fietsers en rustliefhebbers

www.vieil-aiglun.fr

Marie Speth & Alexis De Los Santos Borrero
SARL Le Vieil Aiglun Expérience – F-04510 Aiglun (Frankrijk)
Tel.: +33 6 52 86 68 62 – E-mail: contact@vieil-aiglun.com

KBC

Bank & Verzekering

Afzender: Koninklijke Heemkring Hoghescote vzw - Van Paesschendreef 3, 2950 Kapellen